

AZ ACHERON BARLANGKUTATÓ SZAKOSZTÁLY 1999.
ÉVI
KUTATÁSI JELENTÉSE

Bankovics Barnabás, Bóla László, Karpai József, Molnár Györgyi,
Szió András, Zsurzsa Géza

Budapest, 2000. január

Budapest 2000. január

TARTALOM:

Az Acheron Barlangkutató Szakosztály	3
A tükörben végzett munkák 1998 - 99-ben	5
Stamantu-barlang, összefoglaló	5
Stamantu-kút-17-es víznyelő	6
AZ ACHERON BARLANGKUTATÓ SZAKOSZTÁLY 1999. ÉVI	
KUTATÁSI JELENTÉSE	
Égőcs próbabontások	7
Égőcsjárás	8
Stamantu-barlang leírásai	10
A Stamantu-barlang térképe	14
A Csákvári-zsomboly térképe	15
Az SK-17-es víznyelőbarlang térképe	16
A Sándor-kút térségének topográfiai térképe	17
Órási-hegyi-barlang	18
Nyárási víznyelő (Keszthelyi-hgs.)	19
Nyárási kőhorr-lyuk	20
Csövi-szirti-barlang (Pilis-hgs.)	21
Pilis-áldali Szelelt-barlang	21
Barlangleírások	22
Balatonedericsi	22
Stamantu-barlang	25
Benkovics Barnabás, Buda László, Kárpát József, Molnár Györgyi	
Szin András, Zsanda Géza	
Amfiteatrum-barlang	32
Az Aggvari Csörgő-lyuk és környéke	34
Budapest, 2000. január	
Pilis-hegyi Barlangkutató Szakosztály	53
Égőcs-lyuk	54

TARTALOM:

Az Acheron Barlangkutató Szakosztály	3.
A Bükkben végzett munkák 1998 - 99-ben	5.
Szamentu-barlang, összefoglaló	5.
Sólyomkúti sk-17-es víznyelő	6. ✓
Ördögkút-zsomboly	7. ✓
Egyéb próbabontások	7.
Terepbejárások tapasztalatai	8.
Szamentu-barlangi leszállások	10. ✓
A Szamentu-barlang térképe	14.
Az Ördögkút-zsomboly térképe	15.
Az SK-17-es víznyelőbarlang térképe	16.
A Sólyom-kút térségének topográfiai térképe	17.
Mátyás-hegyi-barlang	18. ✓
Szoba-kői víznyelő (Keszthelyi-hgs.)	19. ✓
Szoba-kői Borz-lyuk	20. ✓
Csévi-szirti-barlang (Pilis-hgs.)	21. ✓
Pilis-oldali Szelelő-barlang	21. ✓
Barlangleírások	22.
Balatonedericsi Csodabogyós-barlang	22. ✓
Szamentu-barlang	25. ✓
Cserszegtomaji-kútbarlang	27. ✓
Acheron-kútbarlang	30. ✓
Amfiteátrum-barlang	32. ✓
Az Ágasvári Csörgő-lyuk és környéke	34. ✓
Téli túra a Bihar-hegységben	53.
Jövő évi tervek	54.

AZ ACHERON BARLANGKUTATÓ SZAKOSZTÁLY

Barlangkutató csoportunk 1982 óta működik a Magyar Karszt és Barlangkutató Társulat szervezeteként, a Rózsadombi Kinizsi Sportegyesületen belül, 15 - 20 fős létszámmal. Elsősorban barlangok feltáró kutatásával foglalkozunk, hiszen - mint munkánk eredményei igazolják - hazánkban még számos, eddig ismeretlen barlang, barlangszakasz felfedezésére van lehetőség. Kutatómunkáinkat a barlangok térképezése, ill. dokumentációk, publikációk készítése egészíti ki. A barlangkutató népszerűsítése, valamint csoporttársaink ismereteinek bővítése érdekében túrákat is szervezünk hazai és külföldi barlangokba, hegységekbe. Tevékenységünket szabadidőnkben végezzük, alapvető költségeinket (felszerelés, utazás) részben fedezik esetleges pályázatok, vagy támogatások összegei. Megbeszéléseinket csütörtökönként, 18.00 órától a II. kerület, Keleti K. u. 15.sz. alatti irodahelyiségben tartjuk, ahol a programok, tervek megbeszélése, tagtársainkkal való egyeztetése történik, amelyeket követően időnként diavetítéseket is tartunk. Tagtársaink közül öten rendelkeznek több mint tíz éves barlangkutató gyakorlattal, ill. a tevékenységünkhöz illeszkedő felsőfokú iskolai végzettséggel. Új csoporttagjaink számára biztosítjuk a különböző barlangkutató tanfolyamokra való beiskolázást is.

Tevékenységünk jelentősebb eredményeit - a teljesség igénye nélkül - az alábbiakban foglalhatjuk össze:

Új barlangok, barlangszakaszok felfedezése:

A **balatonedericsi Csodabogyós-barlang** felfedezése szakosztályunk legnagyobb eredményének tekinthető. Az 1990. évi felfedezése óta **3700 méter** hosszban és 120 méter mélységig feltárt járatrendszer a Dunántúl legnagyobb és cseppkőképződményekben leggazdagabb barlangjává lépett elő. Szakosztályunk dolgozta ki idegenforgalmi hasznosításának terveit, amelynek megvalósítása a helyi önkormányzat égisze alatt folyik.

Budapesten a **Mátyás-hegyi-barlangban** sokéves munka árán 700 méternyi új járatot fedeztünk fel, amely kulcsa lehet a szomszédos Pál-völgyi-barlanggal való összeköttetés felfedezésének is.

Ürömön egy felhagyott mészkőbánya hasadékan át fedeztük fel a 76 méter mély, 300 méter hosszúságú **Amfiteátrum-barlangot**, ahol páratlan szépségű kristályképződmények között, egy karsztvizszinten levő tóig jutottunk.

A Keszthely közelében levő **Cserszegtomaj** községben, a már régóta ismert **kútbarlangban** 1500 méternyi új járatot tártunk fel, amely kialakulását és ásványi képződményeit tekintve geológiai kuriózumnak számít. Szintén itt, egy magánház kútjából jutottunk be az **Acheron-kútbarlang** 200 m-es járatába, amelynek igazi érdekességét az üregeket diszító, vasércből képződött cseppkövek jelentik.

Egyik legjelentősebb kúvási területünk a Bükkben található **Szamentu-barlang**, amely hazánk egyik legnagyobb és cseppkövekben igen gazdag barlangcsarnokát rejt. Ebben a barlangban és a környékén levő víznyelőkben is igéretes kutatási lehetőségek kínálkoznak.

Legújabb kutatási területeink között szerepel a **Pilisben**, Klastrompuszta közelében feltárt 500 m hosszú és 70 m mély barlang, de több helyen végeztünk kutatómunkákat az **Északi-Bakonyban** és az Aggteleki karsztvidéken is.

Barlangtérlepezési és dokumentációs munkáink

Mind az általunk felfedezett, mind pedig ezidáig feldolgozatlan **barlangok térképezésére** nagy energiát fordítunk. A barlangok térképezése terén hazánkban szakosztályunk kimagasló munkát végzett, amit sok száz általunk készített térképdokumentáció tartalmaz, beleértve az ország legnagyobb barlangrendszereit is. E topográfiai feldolgozás eredményeként számos önálló kiadvány is született (pl. a Magyarország barlangtérképei sorozat).

Szintén különleges feladatot képez a **barlangok fotózása**, amelynek terén igen tartalmas dokumentációval rendelkezünk. Dokumentációs munkáink kapcsán filmeket is készítettünk a Mátyás-hegyi és Csodasabogyós-barlangról.

Tudományos vizsgálatokkal elsősorban **barlangklimatológiai és geológiai** témakörben foglalkoztunk. Sokéves adatsorral rendelkezünk a budai barlangok klimavizsgálata terén, ami a Szemlő-hegyi-barlang légúti betegek számára kialakított terápiás hasznosításához is alapanyagot szolgáltatott. A közelmúltban készítettünk tanulmányt Üröm község térségében a **karsztvizek minőségvédelme** érdekében, feltárva a vízbázist érintő szennyezőforrásokat.

Munkánkról és kutatási eredményeinkről minden évben részletes jelentést készítünk, amit egyrészt a szakmai felügyeleti szervek felé küldünk el, másrészt pedig a tevékenységünkkel megismerkedni szándékozók részére is rendelkezésre állnak.

Kárpát József
szakosztályvezető

AZ ACHERON BARLANGKUTATÓ SZAKOSZTÁLY BÜKKBEN VÉGZETT MUNKÁI 1998 - 99 -BEN

SZAMENTU - BARLANG

A barlang kutatását 1998 nyarán kezdtük meg, együttműködve a Salgótarjáni Hegymászóklub tagjaival.

A Bükki nemzeti Parkkal való egyeztetés alapján mindenekelőtt a Teenager-teremben a *járóútvonalak kijelölését* végeztük el, a képződmények megóvása érdekében. Az útvonalakat fehér perlonzsinór és acélpálcák jelzik.

Az ún. **Szendioxidos végponton** kevés bontás árán, egy szűk, meanderező járatba jutottunk, amelyben egy kis cseppköves terem is található. A kúszójárat végpontján a szelvényt a patakhordalék leszukiti, ahol bontásokkal további 3 métert mentünk tovább.

Ősszel a munkát folytattuk, de a nagy kitöltés és a feldúsuló széndioxid a munkát rendkívül nehezítette. A kutatást e ponton a körülmények miatt és a végpontra levezető szakasz cseppköveinek védelme érdekében felfüggesztettük. Az itt beépített fixkötelünket ki is szereltük, az odavezető utat pedig a kijelölt járóútvonalból ki is iktattuk.

Még a nyár során, a végponti kuszoda bejárata előtt, 5-6 méter magasan egy felsőbb nyílásra figyeltünk fel, ahova - annak reményében, hogy megkerülheti a Széndioxidos végpontot - körülményes alpintechnikai eszközökkel felmászunk. Itt egy 6 méter átmérőjű, kör alakú 2-3 méter magas, érintetlen cseppköves terembe jutottunk, amely az **Erzsébet-terem** nevet kapta. A járatlappal is gazdagon borító képződmények miatt a terembe nem mentünk be, csak előteréből szemlélődtünk a cseppkőoszlopok, álló- és függőcseppkövek tömegében.

Kísérletekettünk a bejárati szakasz folytatásaként húzódó **Vizes kuszoda** Teenager-terem alá bevezető szakaszának további átmászására is, így ugyanis a Széndioxidos végpont térsége közvetlenül elérhető lenne, a terem képződményeinek veszélyeztetése nélkül. A kuszoda folytatása a végpont felől is egy darabon követhető, de egy néhány méteres omladékos szakasz az átjutást gátolja.

A barlang védelmében nagy előrelépést jelentett, hogy a Bükki Nemzeti Park Igazgatósága a **megbízható lezárást** a nyáron elvégeztette.

Augusztusi táborunkban az inaktív, felső emeletet képező **Csont-ágban** sikerült új szakaszokat feltárnunk, kb. 25 méter hosszúságban. A Csont-ág végpontja előtt kb. 15 méterrel, a baloldali sziklafal tövében lapos résen át folytatás látszott,

ahova az agyagkitöltés szintjét lesüllyesztve, rövid bontás árán be is tudtunk jutni.

A megnyílt 5 méter hosszú, 3-4 méter széles és hasonló magasságú terem az **Ötéves-terem** nevet kapta. Benne szép cseppkőképződmények láthatók. Az ebből balra, ill. előre vezető kis termekből lefelé üregesedés mutatkozik.

1999.-ben folytattuk a **Csont-ág** bontását, de itt továbbjutást még nem sikerült elérnünk, pedig remény lehet e ponton az inaktív felső járat folytatásába és esetleges alsóbb szintjébe jutni.

Az Erzsébet-terem közelében egy meredekn felfelé vezető, kürtőszerű járatot vizsgáltunk át, ahol beékelődött, de mozgó kő mellett szabad járatba látni tovább. Több bontóműszak alatt a követ végül sikerült kiszabadítani, de az kevéssel lejjebb sajnos ismét beszorult. E **Mozgóköves-kürtő**-nek elkeresztelt helyen is folytatni kívánjuk a bontásokat.

Érdeemesnek tűnik a viszonylag kevéssé látogatott **Ajándék-ág** vizsgálatára is súlyt fektetni, ugyanis kürtői olyan felső járatokba vezethetnek, amelyek a végponti agyagszifonok megkerülését eredményezhetik.

1999. augusztusában - táborunk időtartama alatt - a több száz literes percenkénti vízhozammal beömlő patak a leszállásokat lehetetlenné tette. Az eddig sohasem tapasztalt **árvizet** az akkor lezúdult több felhúszakadás okozta.

SÓLYOM-KÚTI (SK-17-es) VIZNYELŐ

A markáns, 4 berogyásból álló töbör csoport a Sóllyomkút-forrástól 30 fokra, 400 méterre található, 525 m tszf. magasságban. (Ezektől DK-re 100 méterre, egy 10 méter mély, igen meredekfalú beszakadás alján néhány éves ismeretlen eredetű bontás található, és mint később kiderült, az általunk SK-17-esnek nevezett objektumban is találtunk hajdani bontási nyomokat).

Az SK-17-es, legmeredekebb, szálkőhomlokú berogyásában már 1998 őszén végeztünk próbabontást, amelynek tapasztalatai alapján 1999-ben kutatási engedélyt kértünk és megkezdtük a feltárást, ahol június 18.-án egy **25 méter hosszú és 15 méter mély barlangba** lyukadtunk.

Kutatóaknánk 4 méter mélységben előbb két oldott vakkürtőt tartalmazó üreget ért el, majd a talpat továbbcsüllyesztve, rövid kúszójáraton át tágas, 2 méter átmérőjű, 5 méter mély, aknaszerű terembe jutottunk. Az akna talpáról agyaggal feltöltött járat indul tovább. A nyár során a végpont bontását több műszak során folytattuk, de sajnos a depózási hely hiánya miatt a munkát itt abba kellett

hegynünk. Továbbkutatásra talán a lejárati akna továbbmélyítésével nyílnak lehetőség, mivel elképzelhető, hogy ez, egy az eddig feltárttól független folytatásba vezet. A kutatóaknát kiácsoltuk.

ÖRDÖGKÚT-ZSOMBOLY

1999. augusztus 18.-án leszállást hajtottunk végre a Csókástól ÉK-re, 1 km-re levő, 450 m tszf. magasságban nyíló zombolyba, amely tudomásunk szerint - a Barlangtani Intézettől kapott információk és a barlangról készült hossz-szelvény alapján - csupán egy 18 méter mély aknából áll.

Az akna alján azonban egy továbbvezető nyílást találtunk, amelyen át egy kb. 50 méter hosszúságú járatra bukkantunk, amit eddig tudomásunk szerint senki sem dokumentált. Tapasztalatainkat a Nemzeti Park részére azonnal megküldtük, és mivel megkutatásra is érdemesnek látszott, egyben kutatási engedélyt is kértünk.

A tágas, jelentős termet is tartalmazó járatok igen szép és nagyméretű függő- és állócseppkövekkel, zászlókkal diszesek. Az egyik oldalágban 2 méter magas tetarator látható, amelynek medencéit víz tölti ki. Sajnos némelyik cseppkő sáros és helyenként bontási nyomok is vannak. Egy kő kimosztásával az É-i végponton egy **újabb kis terembe** is bejutottunk, a járatrendszerrel pedig vázlatos hossz-szelvényt készítettünk.

A zombolyhoz szeptemberben kétnapos túrát szerveztünk. Ennek során az impozáns formakincsű bejárati aknából a látványt csúfító **farönköket eltávolítottuk**. A járatok átvizsgálása közben egy oldalágból 15 méteres, igen szép oldásformákat mutató **tágas kürtöt** is kimásztunk. A barlang **teljes hossza jelenleg 80 méterre** becsülhető.

EGYÉB PRÓBABONTÁSOK

SK-1-es berogyás. A sólyomkúti-forrástól ÉÉNY-ra, 100 méterre található, 552 méter tszf. magasságban. A nagy, dolinaszerű berogyás alján meredekfalú, 2,5 m mély beszakadás található. Mélypontján 1999. augusztusában 1,5 m mély kutatóaknát mélyítettünk, amely eddig csak agyagkitöltésben haladt, kőzet nem jelent meg. Az agyagkitöltésnek köszönhetően az augusztusi felhőszakadások során a berogyásban átmenetileg 4-5 méter mély tó keletkezett, de formakincse alapján, ennek ellenére bontását érdemes lehet a jövőben folytatni.

Barátságkerti A-jelű berogyás. A háztól D-re, 100 méterre található, 3 méter mély berogyásban 4 m-ig végeztünk bontást. Kutatóaknánk alján oldott, korróziós csatornákkal tagolt szálkőkibúvás jelent meg.

Barátságkerti C - jelű berogyás. A háztól DK-re 80 méterre található, 660 m tszf. magasságban. Nagy közettömbök között haladva 1,5 méterig mályitettünk benne kutatóaknát.

TEREPBEJÁRÁSOK TAPASZTALATAI

A Barátságkert - Csókás térségben számos felszíni terepbejárást végeztünk, és a 10000-es méretarányú részletes topográfiai térképen minden karsztobjektumnak számot adtunk. A számok előtti betűjel a szűkebb környezetre utal, - így C betűt Csókás, SK jelet Sólyomkút, A betűt Andó-kút, S betűt Soros-teber, K betűt pedig Kaszás-kút térsége kapott.

Mivel minden egyes berogyást feleslegesnek tartunk ismertetni, az alábbiakban csak azokról szólunk, amelyek valamilyen mértékig kutatásra érdemesek, vagy bennük barlang található.

SK/1: 10 méter mély, 40-50 méter átmérőjű berogyás, alján meredek utánrogyással. Benne 1,5 m-ig próbabontást végeztünk.

SK/2: 7 méter mély, igen meredek, szálkőhomlokú berogyás. Valakik hajdan 3-4 méterig már megbontották.

SK/3: Ebben nyílt szakirodalmi adatok szerint a Sólyomkúti-bg. azonban már nyomtalanul eltömődött.

SK/4: Ebben nyílt a Sólyomkúti 2.sz. (Ypönkaql)- barlang - eltömődött.

SK/17: Bővebben a fentiekben írunk róla, az itt feltárt 25 m hosszú bg.-nál.

SK/10: Nagy, laposaljú berogyás, alján mészégető bokjsa nyomai. A salakos kitöltésbe egy felszakadt nyílás harapozott fel, amelyben 4 méterig, egy körkörös, talajban képződött tágas üregbe lehet lemászni.

SK/19: Kis berogyás, benne régi, ismeretlen eredetű kutatóaknával.

SK/20: 5 méter mély berogyás, alján nyelőlyukkal, Kutatásra esetleg érdemes lehet.

C/1: 5 méter mély, laposaljú, de körben sziklával határolt berogyás. Van benne egy esetleg megvizsgálásra érdemes hasadék.

C/7: Ebben nyílik a miskolci kutatók által régebben bontott Vadmacskás-bg.

C/8: Alján 1 méter mély, 3 m átmérőjű utánrogyás, esetleg próbabontásra érdemes lehet.

C/11: Ebben nyílik a csókási Sajt-barlang.

C/18: 5 m mély berogyás, amelynek alja felett 2 m-rel egy szálkőpad tövében kevés humusz eltávolításával egy 3-4 m hosszú, tektonikusan preformált, oldott járatba jutottunk, amely lefelé bontható.

C/25: Ebben nyílt a napjainkra már besuvadt bejáratú Lócsontos-zsomboly.

C/32: Ebben nyílik a Csókási-barlang.

C/35: Ebben nyílt az eltömődött Húsvét-zsomboly.

C/36: Itt nyílt az eltömődött Honvéd-barlang.

S/8: Alján 1 m mély, tölcsérszerű utánrogyás látható.

S/9: Mélypontján köves, tölcsérszerű utánrogyás látható.

S/10: Ennek oldalában nyílik a Soros-tebri-barlang.

S/14: Ebben nyílik a Sánta tehén-bg., amely valójában egy barlangindikáció. Bejárati humuszkitöltését süllyesztve 3 méter hosszan lehet előrekúszni, az oldásformákat mutató járatba.

S/15: Alján 2,5 m mély, meredek tölcsérszerű utánrogyás, amely bontásra érdemes lehet.

A/6: É-i végében, alja felett 5 m-rel, szálkőpad tövében réteglapmenti, lejtős, oldott ürege sor látható. Esetleg érdemes lehet bontásra, bár gyanús, hogy az üregek szálkőben beszűkülnek.

Hidegvíz-tetői-barlang: A Csókástól ÉÉNY-ra 2 km-re levő csúcstól 100 fokra, 200 m-re található, 480 m tszf. magasságban. A 4 m mély hasadékjellegű akna breccsaszerű kőzetben keletkezett, a jelek szerint régebben bontást is végeztek benne.

A fentiekben ismertetett barlangok és karsztjelenségek helyét a 10000-es méretarányú topográfiai térképen rögzítettük.

Budapest 1999. október 4.

Kárpát József
Acheron Bg.kut. Szo. vez.

Rózsadombi Kinizsi Sportegyesület
Acheron Barlangkutató Szakosztály
1024 Budapest, Keleti K. utca 15/A.

Bükk fennsík Szamentu barlang

Az 1999-es évben a barlang kutatása kissé háttérbe szorult, mert a környéken több igéretes víznyelő vált érdekessé számunkra, miután azok próbabontása megtörtént.

Ezekről a víznyelőről az éves jelentés részletes bemutatást nyújt.

A barlangba történő bejutást a viszontagságos időjárás és azok kellemtelen következményei nehezítették.

Az év elején a jég állta utunkat, mert az ajtó kedvezőtlen elhelyezkedése miatt akár 30 cm - es jég is közrefoghatja azt.

A következő nehézség a csapadék mennyisége volt. A tinédzser terembe vezető 120 m - es patakos ág egy pontján megfigyeltük, hogy nagyobb esőzések után vízzel és hordalékkal is annyira feltelhet, hogy teljesen lehetetlenné teszi a be ill. kijutást.

A kutatás fő területe: a Széndioxidos-ágtól balra eső Nagy kürtő ill. az Erzsébet terem alatt elhelyezkedő kb. 40 cm átmérőjű kisebb kürtő.

Ezek kutatása folyamatos volt.

Az Erzsébet terem alatt található kürtőben, többszöri nekifutásra sem sikerült eltávolítani azt a hatalmas, ember által nagyon nehezen hozzáférhető, fej felett elhelyezkedő kötömböt, mely a továbbjutást eredményezte volna.

Sok-sok munkaórát fordítottunk a kő - szó szerinti - koptatására, amely eddig nem hozott eredményt.

A Nagy kürtő kimászásában minden alkalommal magasabbra sikerült haladnunk, de falának felülete síkos és sima, ezért ahhoz különleges mászóeszközök szükségesek és több idő.

A Nagy kürtőben az Erzsébet terem felett 5 m magasságra jutottunk, ahol a fekete foltok átvizsgálása megtörtént, de eredményre nem vezetett.

Jövő évi terveink között szerepel:

- a Nagy kürtő továbbkutatása
- a Csont-ág mennyezetének teljes átvizsgálása
- a szükséges engedélyek megszerzése után, a barlangban fellelhető élővilág makrofotózása, rendszerezése az előírások szigorú szem előtt tartásával
- a denevérfajok felmérése és számlálása

Benkóczy Barna Zsanda Gézával kürtömászást tervezett egy speciális eszközzel, melyet Barna készített de erről Ő tud bővebben beszámolni.

Jónagán ifj. Szabó Károlyval a Csont-ág végpontján lévő kutatási pontot céloztuk meg.

A barlang mélyébe történő behatolás a szokásos nehézségeken kívül tartalmazott még néhány meglepetést.

Benkóczy Barnabás

Először a bejáratot fogva tartó vastag jégpáncélit kellett kibányászni, ami Trabi Károly szakmai felkészültségének köszönhetően szinte pillanatok alatt megoldódott.

A lényegesen magas vízfallal, bővizű utánpótlás miatt rengeteg hordadék került a kuszodába, amely helyenként úgy összetorlódott, hogy ezáltal megemelte a patak vízszintjét néhány centiméterrel. Így sokkal vizesebb lett az ember a mederben való kuszás, mászás során mint korábban. Sajnos Karcsonak nem volt vállas ruhája és ez igen csak megnehezítette helyzetét a kutatás során.

A Csont-ág és a Patakos-ág kb. 3 méteres szintkülönbséggel keresztezik egymást. Kerpét Józsa elmondása szerint a két egymást keresztező járatnak létezik egy függőleges aknával keresztüli összeköttetése.

Enek felderítését is fontos feladatnak tartottam. A barlangban túrázni lent tartózkodó fiatalok éppen a kuszodában tartottak kitéle, amikor a Csont-ág egy oldalágában a fák között túrkálva meghallottam a hangjukat. Ez egy olyan pont, ahol valaha lehetett egy lefelé vezető és járható kürtő a járatnak.

Amikor azonban a felszínszerű bejárati pont folyamatosan csúszott és a kiásott üreg nem volt elég. Ennek ellenére Karcsi a túrógyűjtés elleni védelem megpróbálta a kuszodában az akadályt míg én a földalatti nyílás másik kereszthosszába másztam be.

BÜKK KIS FENNSÍK- SZAMENTU BARLANG- Bükk hg.1999.04.04.

A mai napot szántuk arra, hogy a barlang korábban megkezdett kutatási pontjait tovább faggassuk.

Benkovics Barna Zsanda Gézával kürtömászást tervezett egy speciális eszközzel, melyet Barna készített de erről Ő tud bővebben beszámolni.

Jómagam ifj. Szabó Károllyal a Csont ág végpontján lévő kutatási pontot céloztuk meg.

A barlang mélyébe történő behatolás a szokásos nehézségeken kívül tartogatott még néhány meglepetést.

Először a bejáratot fogva tartó vastag jégpáncélt kellett kibányászni, ami Trabi Karcsi szakmai felkészültségének köszönhetően szinte pillanatok alatt megoldódott.

A téli magas vízállás, bővizű utánpótlás miatt rengeteg hordalék került a kuszodába, amely helyenként úgy összetorlódott, hogy ezáltal megemelte a patak vízszintjét néhány centiméterrel. Így sokkal vizesebb lett az ember a mederben való kúszás, mászás során mint korábban. Sajnos Karcsinak nem volt váltás ruhája és ez igencsak megnehezítette helyzetét a kutatás során.

A Csont ág és a Patakos ág kb. 3 méteres szintkülönbséggel keresztezik egymást.

Kárpát Jóska elmondása szerint e két egymást keresztező járatnak létezik egy függőleges aknán keresztüli összeköttetése.

Ennek felderítését is fontos feladatnak tartottam. A barlangban túrázni lent tartózkodó pásztói fiatalok éppen a kuszodában tartottak kifelé, amikor a Csont ág egy oldalágában a kövek között turkálva meghallottam a hangjukat. Ez egy olyan pont, ahol valaha valóban lehetett egy lefelé vezető és járható kürtője a járatnak.

Sajnos azonban a tölcsérszerű beszállási pont folyamatosan omlik és a kiásott üreg betemetődik. Ennek ellenére Karcsi a tüdőgyulladás elkerülése végett megpróbálta leküzdeni az akadályt míg én a túloldalon nyíló másik kereszthatadékba másztam be.

Ide a bemászás igencsak problémás volt, mert egy lefelé lejtő, jobb oldalra elhajló lapos kuszoda végén nyílik egy szűk ovális lyuk, ami egy hasadék oldalába torkollik. Ezen a nyíláson fejfelé előre bepréselődve sikerült bemászni. A hasadék hossza kb. 2-2,5 m, szélein agyag kitöltés és elég keskeny szálkő szűkület teszi lehetetlenné a bontást. Lefelé szintén szűk helyen, szinte kipréselt levegővel lehet lecsúszni. Itt olyan mértékű a szűkület, hogy csak egy kő kiszedése után tudtam volna lejjebb ereszkedni. Feltűnt egy oldal kürtő becsatlakozási pontja, ám azt kibontva két svédcsavar megtétele után visszajutottam a kürtő felső harmadába.

Ekkor döntöttem úgy, hogy megpróbálok kézi szerszám segítségével lejjebb jutni. Karcsi bedobta a „csirkelábnak” becézett bontó szerszámot de bejönni már nem tudott. Nekem fel kellett mászni, hogy elérjem a kapa végét és ekkor jöttem rá, hogy ezt az aknát még egyszer nem szeretném felfelé kimászni. Ugyanis tényleg olyan szűk, hogy csak perisztaltikus mozgással tudtam felfelé kigyóznai, ami sosem tartozott vágyálmaim közé. Inkább megpróbáltam kijutni a felső bejáraton. De hát, ami lefelé viszonylag könnyen ment az felfelé megint csak körülményessé vált. Olyannyira, hogy nem is tudtam kimászni csak a bejárat nyílás kitágításával.

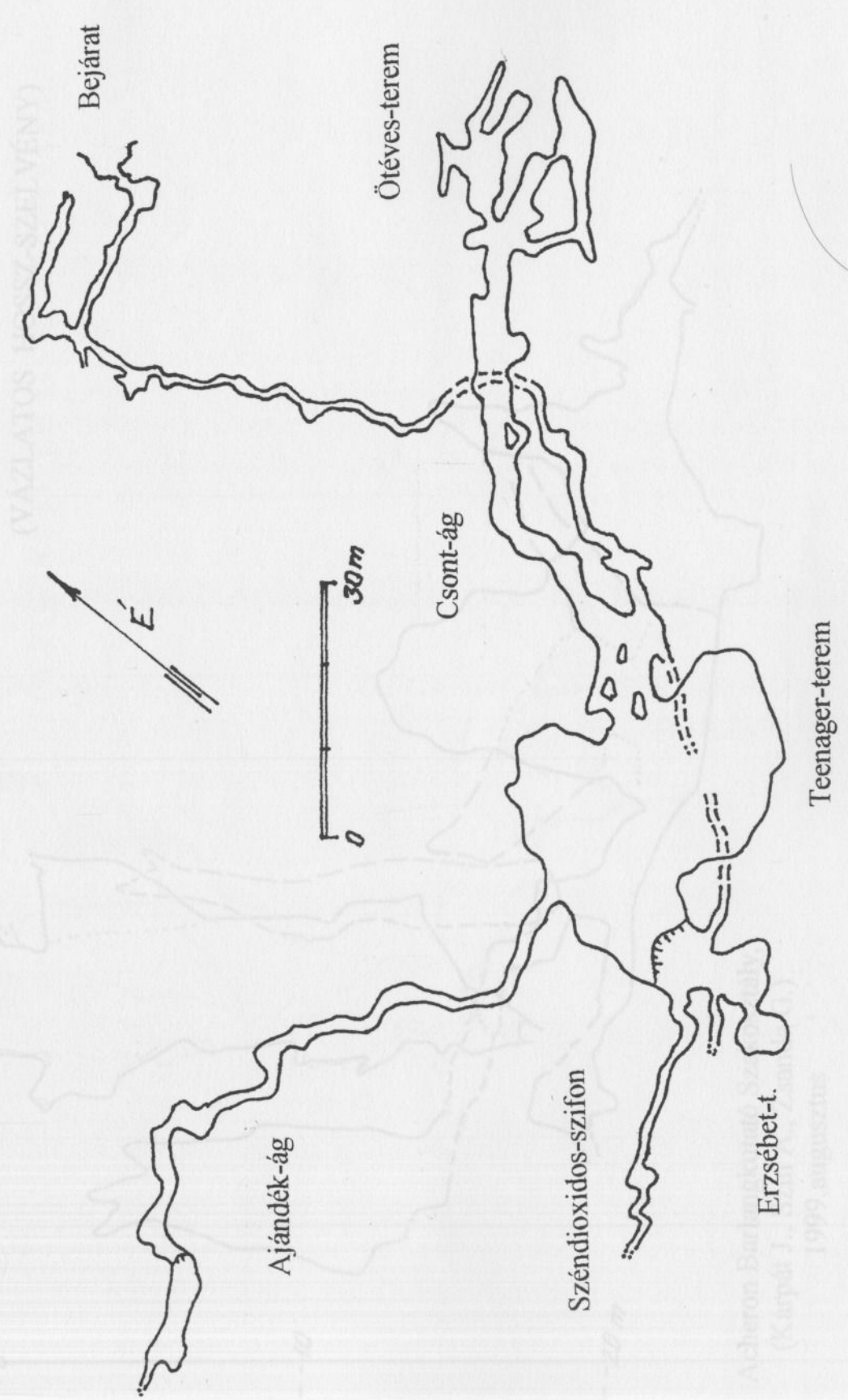
Ezek után elmentünk az ötéves terem bal oldalában nyíló kutatási ponthoz. Ekkor már Karcsi remegett és didergett minden porcikájában. Annyira, hogy még a feszítő pajszer is magára hagyta valahol, pedig azt direkt ennek a helynek a megbontásához cipeltük le a barlangba. Így aztán nagy kárt nem tettünk a végpontban és elindultunk kifelé azzal a felkiáltással, hogy ide azért még visszajövünk.egyszer
TALÁN!

Budapest, 1999.04.05.

Szin András
 Szin András

SZAMENTU - BARLANG

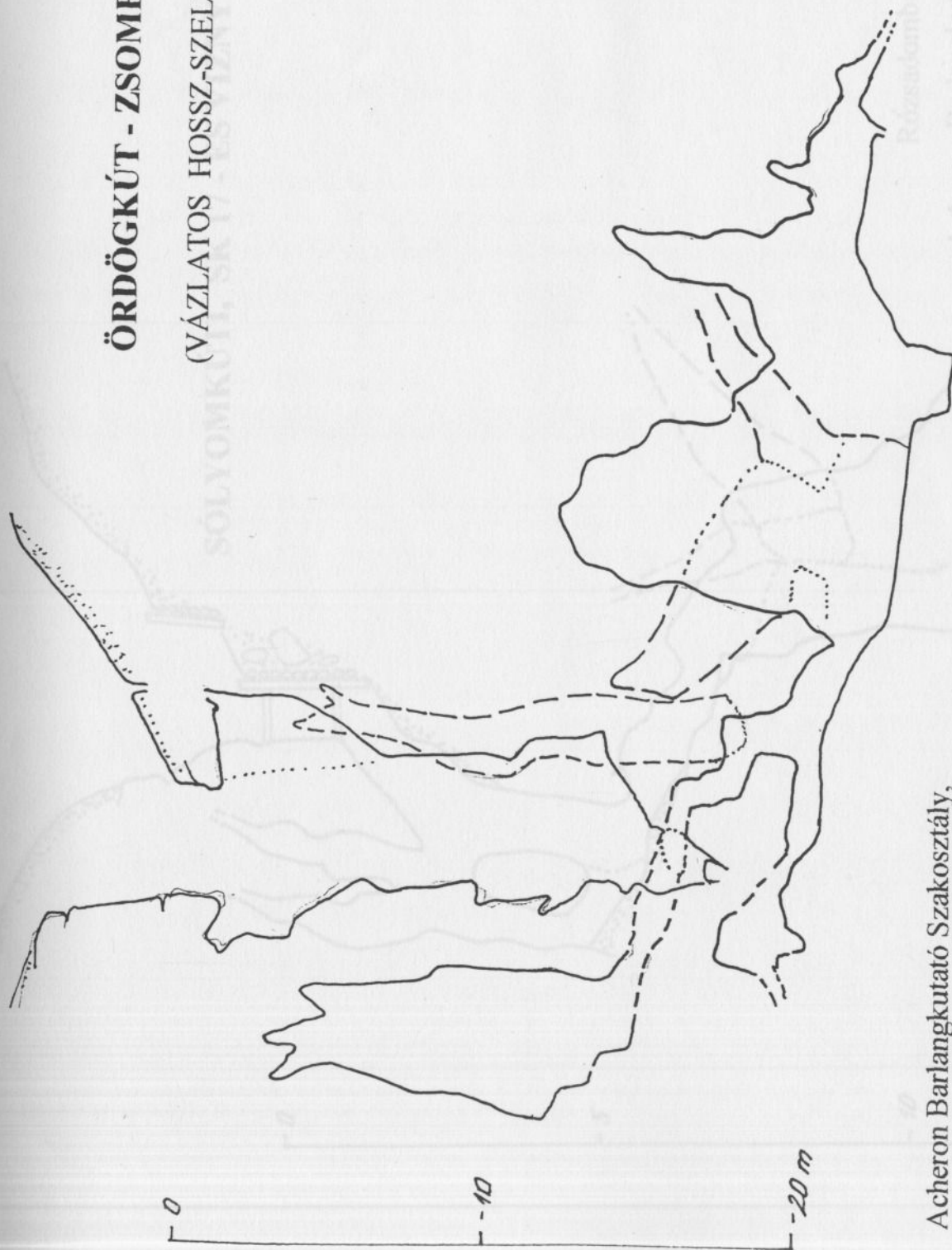
A TÉRKÉP AZ EFE, NME ÉS BME KUTATÓINAK 1967-75-ÖS FELMÉRÉSEI ALAPJÁN KÉSZÜLT 1977-BEN. (Kiegészítette az Acheron, 1999-ben)

Acheron Barlang
(Kárpát J. 1999. augusztus)

ÖRDÖGKÚT - ZSOMBOLY

(VÁZLATOS HOSSZ-SZEL VÉNY)

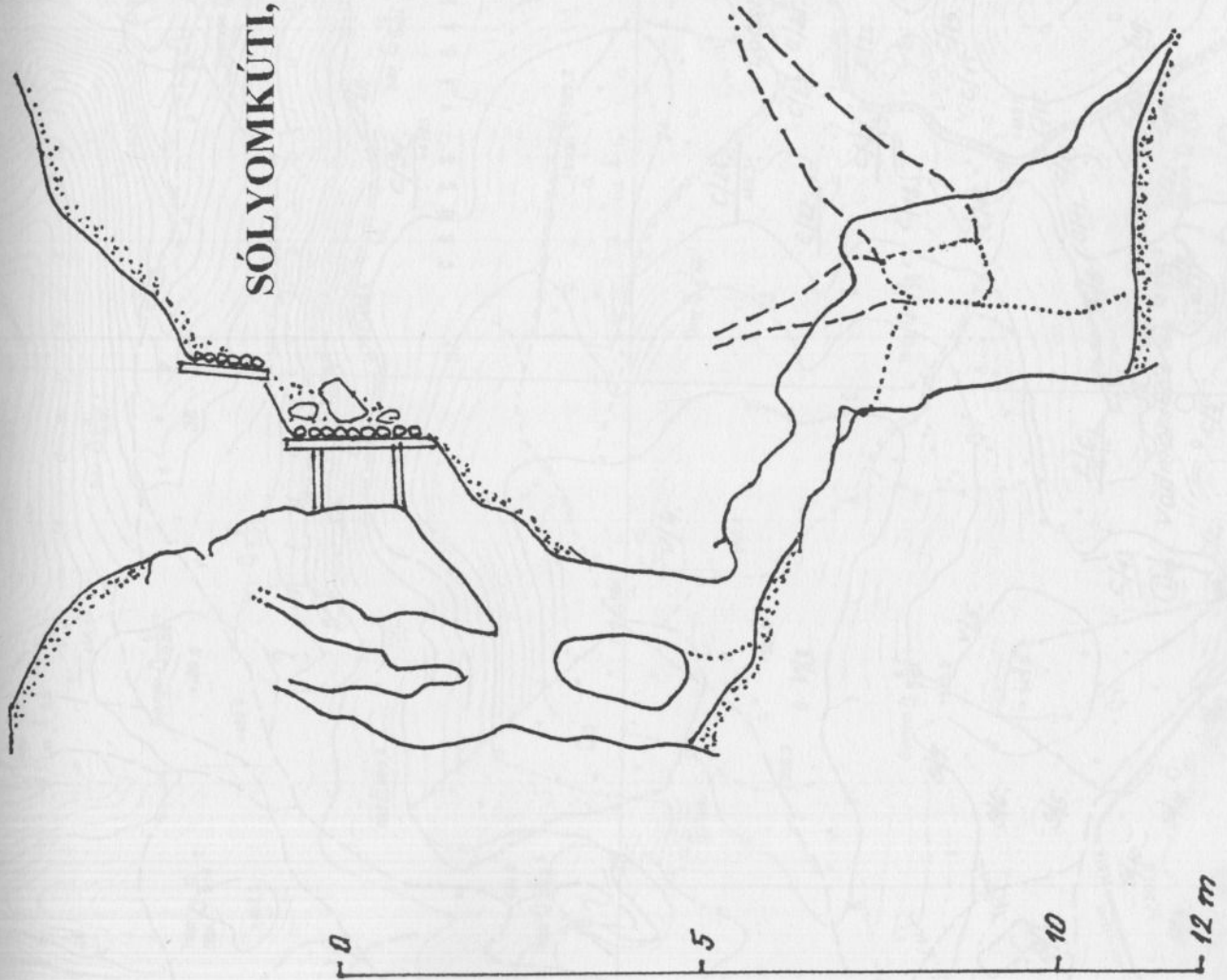
Acheron Barlangkutató Szakosztály,
 (Kárpát J., Szin A., Zsanda G.)
 1999. augusztus

Rózsakövi Kincsei SE.

Acheron Barlangkutató Szakosztály

1999.

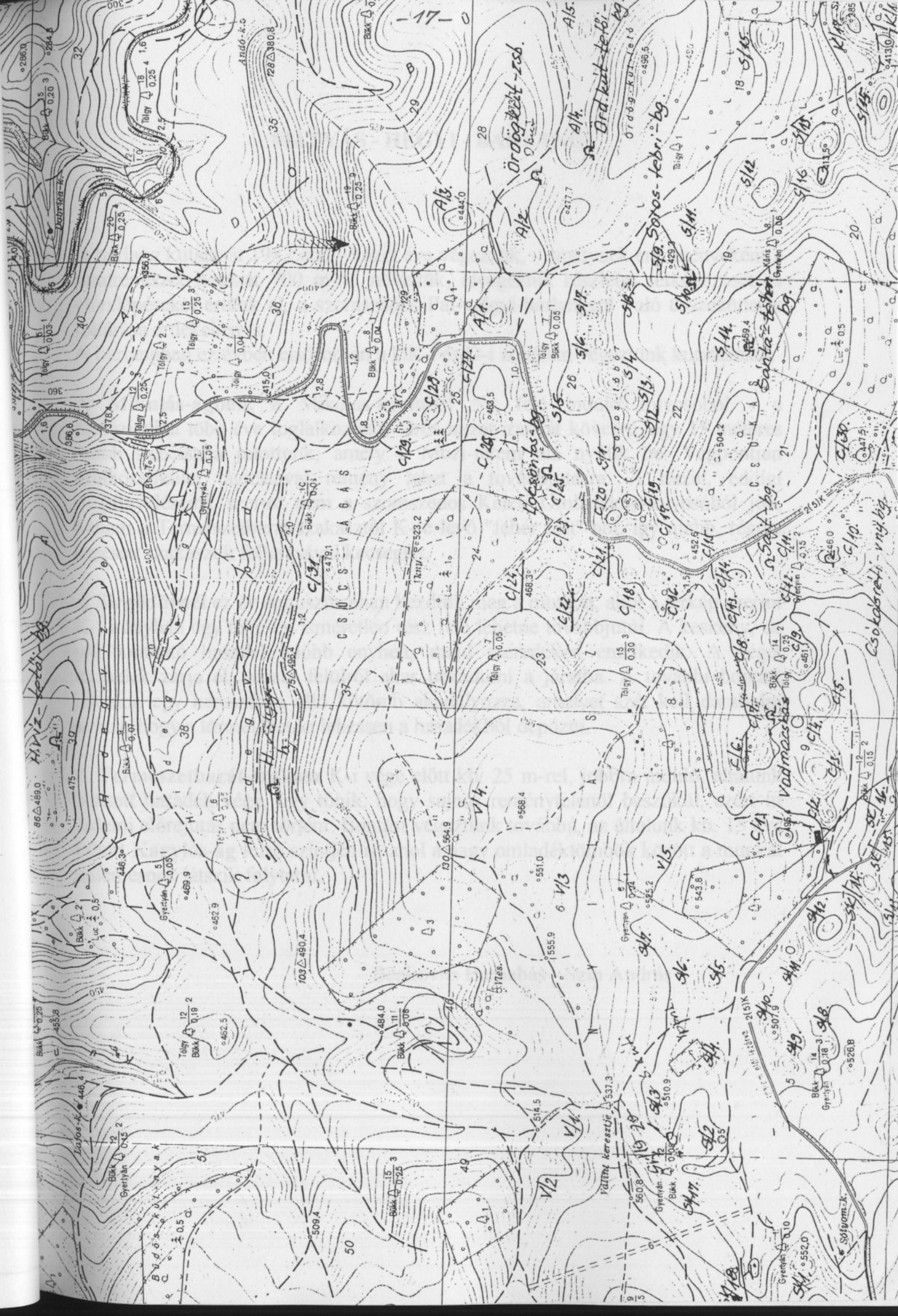
SÓLYOMKÚTI, SK 17 - ES VIZNYELŐBARLANG

Rózsadombi Kinizsi SE.

Acheron Barlangkutató Szakosztály

, 1999.

Híviz-kelvi-bg.

Hidvég

Vadmacskas

Sólyom

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Hidvég

Vadmacskas

Sólyom

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Hidvég

Vadmacskas

Sólyom

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Hidvég

Vadmacskas

Sólyom

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Hidvég

Vadmacskas

Sólyom

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

Sólyom-tó

MÁTYÁS - HEGYI - BARLANG

A KESZTHELYI HEGYSÉG BARLANGJAI

A barlang kutatását 1982 óta, - közel éve végezzük, - amelynek eredményeként a járatrendszer hosszát 700 m-rel növeltük, elvégeztük részletes térképezését és előrelépéseket értünk el, a szomszédos Pál-völgyi-barlanggal való összeköttetés feltárása érdekében is.

A barlangban ez évben elsősorban a DK-i és D-i zónában végeztünk kutatásokat.

A Mikulás-ágban, a Mikulás-teremből Ny felé induló folyosóból - a fantáziánkat több éve foglalkoztató - erős huzat irányát követve, egy 15 méteres újabb szakaszba jutottunk, amely a Mozi-terem alá nyúlik be. Végpontján szálkőszűkület tágításával remény lehet a továbbjutásra. A huzat, eddigi megfigyeléseink szerint nem a szomszédos Keleti Omladékos-folyosóból jön, hanem a Természetbarát-szakasztól K-re levő "fehér folt"-ból, így újabb, régóta keresett szakaszok feltárásával kecsegtet.

A Sirgödörnél ez év augusztusában kezdtük meg a munkát, ahol a térkép szerint K-i irányban egy teljesen ismeretlen rész felé lehetne továbbjutni. A keskeny, de jól bontható hasadék előbb enyhén, majd meredeken emelkedik. A végét törmelék zárja el, amely felülről akar bezúdulni a járatba. A további bontást jelenleg egy keresztben álló kötömb akadályozza, amelyet szét kell darabolni ahhoz, hogy a törmeléket ki lehessen a hasadékból depózni.

A **Természetbarát-szakasz** K-i vége előtt kb. 25 m-rel, jobbra induló, általunk bontott hasadék vége, úgy tűnik, hogy sajnos reménytelenül beszűkül, ezért itt érdemi előrejutás nem történt. Bontást végeztünk továbbá, az általunk kb. 15 éve feltárt **Kagylós-ág** felső szintjén is, ahol a nagy omladéktömbök között a munkát érdemesnek látszik folytatni.

Benkovits Barnabás - Szin András

2/ BORZLY A KESZTHELYI HEGYSÉG BARLANGJAI

1./SZOBAKŐ VÖLGYI VÍZNYELŐ

Keszthelyi hg., 1999. 07. 17.

Több napos esőzést követően indultunk a Keszthelyi hegységbe szerencsét próbálni. Kicsi ám annál ütőképesebb csapatunk tagjai a következő kutató társainkból állt:

Kárpát József		Gábos Elemér		Szin András
Dimény Tibor		Petrik Mónika		Zsanda Géza

A víznyelő nevéhez méltóan az elmúlt hetekben valóban keményen nyelte a csapadék vizet. Erről tanúskodik a nyelő mindkét oldalán jól látható friss vízmosás. A percnként lezúduló vízhozam akár több száz liter is lehetett. A völgyben több helyen hatalmas gátakat épített a rohanó víz és pusztító erejét többől kicsavart fákkal demonstrálta. Amerre a víz járt ott a felső talajtakaró réteget teljesen lepusztította. A kutató akna fala szerencsére jól bírta az időjárás viszontagságait és nem kellett kiácsolni.

Viszonylag hamar nyomára bukkantunk a korábbi bontásnál is érzett húzatnak és az akna északi oldala meg is nyílt lefelé. Sajnos meglehetősen szűk a szálkövek között induló hasadék – kb. 40-50 cm – de lejjebb tágul és a kezdeti nehézségek után már talán könnyebb lesz a bontás. Nem lenne rossz, ha a bejárat szűkületi zónáját gépi erővel lehetne vésni. Ez azonban aggregátort, vésőgépet és egy terepjárót igényel, ami pillanatnyilag nem áll rendelkezésünkre. Valamint a lemélyített kutató akna ácsolását is el kell végezni.

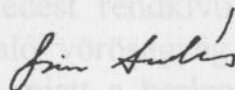
A CSEVI-SZIRTI-BARLANG KUTATÁSA

2./ BORZLYUK**Keszthelyi hg., 1999. 07. 18.**

Ennek az objektumnak a feltárásától vártuk a legtöbbet, hiszen az öblös bejárati nyílás és a jól fejlett bejárati zóna kuszodája és az abból nyíló két kis terem igen jó kilátásokkal kecsegtetett.

Az első nekirugaszkodással sikerült is a nagyobb teremből a felszínre kidepózni az összes laza kitöltést de alatta sajnos elég keményen összeállt kőzetet találtunk, ami kézi erővel nem bontható. A belső terem lefelé szintén áthatolhatatlan ezért inkább a külső, bejárati kuszoda alját kezdtük el süllyeszteni. Itt is kiderült, hogy a teljesen cső szerű járat alja bonthatatlan, ami a barlang egészét tekintve oldalsó vakjárata lehetett egy már megszűnt nagyobb barlangnak. Ezt látszik megerősíteni az is, hogy a bejárat mellett 1,5-2,0 méterre egy másik, keskenyebb járat is megy befelé a hegy gyomrába, amiről eddig azt hittük, hogy becsatlakozik az általunk eddig kutatott járatba. De az alapos feltáró munka után egyértelmű, hogy valahol mellette kell elmennie ennek az ágnak.

Elképzелhető, hogy ezt megbontva bejutunk majd hasonlóan szép, de remélhetőleg nagyobb járatokba.

Budapest, 1999. 07. 20.

Szin András

A CSÉVI-SZIRTI-BARLANG KUTATÁSA

PILIS-OLDALI SZELELŐ - BARLANG

A barlangra 1998-ban, egy terepbejárásunk során figyeltünk fel. Az akkor még csak néhány méteres üreg a Leány-barlangtól ÉK-re, kb. 250 méterre található, mintegy 540 m tszf. magasságban, a nagy kőfolyásos kuloár É-i szélét kísérő sziklafal tövében. Az üregben - amelyet akkoriban Csévi-szirti barlangindikációként dokumentáltunk - még ez alkalommal sikerült minimális kötőrmelék eltávolításával pár métert előrejutnunk. Elhelyezkedése és oldásformái alapján tervbe vettük továbbkutatását, így benyújtott kérelmünk alapján arra a Duna-Ipoly Nemzeti Parktól kutatási engedélyt kaptunk.

Időközben a szintén e környéken tevékenykedő Ariadne csoport kérte, hogy a kutatást közösen végezzük, így együttműködési megállapodás keretében közösen kezdtük meg a munkálatokat, amelyek eredményeként a barlang hossza napjainkra elérte az 500, mélysége pedig az 50 métert.

A barlangba ez évben is több leszállást tettünk, azonban a munkák jó részét a bejáratától 20 m-re, 10 méter mélyen levő omlás ismételt kibontása képezte, ugyanis e ponton a garatszerű szűkületbe bezúdult instabil törmelék többször is megakadályozta az alsóbb szakaszokba való lejutást.

A barlang alsó szakaszán - a ferde csúszdaszerű surrantók alatti terem közelében - kisebb bontást végeztünk, és a barlang középső szintjén egy szintes járatba is bejutottunk, ahol csak bontás árán lehetne továbbmenni.

A barlang formakincse és helyenként cseppkőképződményei is igen szépek, azonban a kutatást, ill. a benne való közlekedést rendkívül megnehezítik a meredek, csúszós aknák és a vendégmarasztaló vörösgyag. Gondot okoz a bejárat zóna után található szűkület is, amely miatt a barlangból a testesebb kutatók még mindig ki vannak rekesztve. (A mostoha körülmények miatt a járatrendszer térképezése is lassan halad).

Az eredményes munkák érdekében nagyon fontos lenne a legkritikusabb részekre vaslétrákat beépíteni, amelyekből kb. 30 méternyi mennyiségre lenne szükség. Ennek megvalósításához ez úton is kérjük a Nemzeti Park támogatását. Célszerűnek látjuk a barlang lezárását is, amit érintetlen szépségű képződményei és veszélyessége egyaránt indokoltá tesznek.

Kárpát J. - Szin A.

PILIS - OLDALI SZELELŐ - BARLANG

Pilisszentkeresztől NY-ra, a Pilis-tető K-i oldalában nyíló barlangról már előző évi kutatási jelentésünkben is szóltunk. A barlang 757 m-es csúcstól ÉK-re 600 méterre található, kb. 575 m-es tszf. magasságban.

A háromszögszelvényű, állva járható 6-7 m-es előcsarnok végén a baloldali, erősen huzatóló hasadék bontását már az elmúlt évben megkezdjük. Ekkor megbontottuk a jobbra (É-ra) induló hasadékot is, de az nem bizonyult kecsgetőnek. A baloldali hasadékból téli hidegben rendkívül erős huzat tapasztalható, amelynek dudáló hangja már a bejárattól hallható. E hasadék bontását 2,5 m mélységig folytattuk, helyenként csak szálkő vésésével lejjebb jutva. A folytatás lefelé már tágasabbnak tűnik, ezért kb. fél méternyi szakasz átvésése után reményünk lehet arra, hogy járható méretű folytatásba jutunk. A munkákat az Anubisz csoporttal együttműködve végezzük.

A Szelelő-barlang közelében több egyéb barlangindikáció, valamint hóolvadási nyom található, - különösen erős levegőkiáramlás található a Pilis-tető DK-i gerincének K-i oldalában, kb. 600 m magasságban, ezek alaposabb átvizsgálását a tavaszi hónapokban tervbe vettük.

A BALATONEDERICSI CSODABOGYÓS - BARLANG

(A leírás a Barlangtani Intézet felkérésére, a fokozottan védett barlangokat bemutató kiadványhoz készült)

A Dunántúli Középhegység legújabban feltárt barlangrendszere a Keszthelyi-hegységben, az Edericsi-fennsík K-i peremén nyílik, az Ederics-hegy (406,6 m) csúcsától KÉK-re 150 m-re, 390 m tszf. magasságban, közvetlenül a fennsíkperem alatt, karros sziklával tagolt erdős hegyoldalon. Nevét a bejárat környékén dúsan tenyésző védett, örökzöld szúrós csodabogyó nevű cserjéről kapta. Napjainkra 3700 m-es hosszával és 112 méteres mélységével a Dunántúl egyik legjelentősebb barlangjává lépett elő, amelyet a Természetvédelmi Hivatal 1993-ban fokozottan védetté nyilvánított.

A barlang első szakaszát képező, már évek óta ismert, 10 mély üreg végpontján a szűkületek áttörésével az Acheron Barlangkutató Szakosztály, a Labirint csoport közreműködésével 1990. szeptemberében jutott be a barlang első, kb. 150 méteres szakaszába, majd a további feltárások eredményeként hosszát év végére már 1100 méterre növelték. A következő, közel tíz év rendszeresen szervezett expedíciói során - olykor komoly alpinetnikai eszközök segítségével, ill. bontásokkal - intenzíven folyt a feltárás, amely minden évben legalább 2-400 méternyi új szakasz felfedezését eredményezte. A kutatással párhuzamosan készült a barlang részletes térképe is, amely nélkül az eredményes kutatómunka is lehetetlenné vált volna. (A kutatásokban legtevékenyebben Benkovits B., Buda L., Bézsényi Zs., Bernáth Zs., Dianovszky T., Kárpát J., Lukács A., Molnár Gy., Szabó Z., Szin A., Takáts F. és Zsanda G. vettek részt.) A barlangi és felszíni mérések egybevetésével derült pl. arra fény, hogy a közelben levő szomszédos Széllik-barlangot a Csodabogyós egyik járata mintegy 25 méternyire megközelíti. Mivel a barlang legtávolabbi részei csak több órás mászás árán érhetőek el, a munkák megkönnyítése érdekében több helyre vaslétrák és fix kötelek kerültek beépítésre.

A barlang felső-triász, ún. edericsi mészkőben képződött, amely hazánkban, kb. fél négyzetkilométeres területen kizárólag itt lelhető fel. E kőzet, állagát tekintve világosszürke, ill. sárgás, rosszul rétegzett tömött mészkő. A helyenként pados kifejlődésű és erősen átkristályosodott kőzet ősmaradványokban gazdag, korallokból és algákból felépülő zátonymészkő, amely a Dunántúlon előforduló veszprémi márgát is lerakó egykori tengerben fejlődött ki. A járatok egy része benyúlik a földolomitba is, amelyben az Edericsi-fennsík több kisebb víznyelőbarlang is található (Pl. a 40 m mély Nagy-nyelő, valamint hasonló mélységű Vaddisznós- és Horda-barlang, amelyet az Acheron, ill. a tapolcai csoport kutatói tártak fel).

A járatok kialakulásában a Keszthelyi-hegység K-i peremét alkotó lépcsős vetődés hasadékrendszere játszott fő szerepet. Ennek megfelelően a feltárt járatrendszer több, egymással párhuzamos, ill. ezekkel 60 fokos szöget bezáró tektonikai vonalakra illeszkedik, 1 - 4 m átmérőjű, hatalmas hasadékfolyosókat, aknákat és termeket alkotva. A nagy vertikális kiterjedésű szakaszokat több helyen álfenek és szelvénytűkületek tagolják több szintre. A járatok morfológiai képét a tektonikus formák (helyenként szép vetőtűkrök) omlások és a szivárgó vizek korróziója határozza meg. Ennek megfelelően a az üregek kitöltése legnagyobbbrészt omladék, közettörmelék és barlangi agyag. Egyes felszint megközelítő részeken, a felszín alatt 15-20 méterrel dús gyökértömegek nyúlnak be (Lián-terem, Sziv-terem). Hajdani felszíni kapcsolatra utal a Tükör-teremnél talált gyíkcsontváz is. Egyéb fossziliák nincsenek, de pl. a Denevér-temetőnél recens denevércsontok tömege látható. Posztgenetikus kitöltésként az egyes részeken dunántúli viszonylatban páratlan cseppkőképződmények szerepelnek. A Csodabogyós, a hazai tektonikus barlangok legszebb példája. A tektonikai vonalak mentén kialakult járatok közül kiemelkedők a Colosseum, 52-es, M-7-es stb. 40 - 50 mély, tágas hasadékaknái, vagy az Óriás-, Bálterem, Katedrális valamint Mauzóleum 30x5 méteres alapterületű, 10-30 méter magas termei.

A barlang három különálló aknarendszere is (Döbbenet-szakadéka, Colosseum és 52-es csapdájának a térsége) meghaladja a 100 méteres mélységet, függőleges értelemben is további nagy mélységű szakaszok feltárására adva reményt, amelyek a topográfiai helyzetből megítélve 250 méteres mélységig húzódnak a bejárat szintje alá.

A barlang járatának kb. 20%-a igen gazdag változatos cseppkőképződményekben, amelyeknek szinte minden fajtája megfigyelhető. A Függőkert, Lián-terem és Meseország térségében sokezer sztalaktit, többtucatnyi 1 - 1,5 méteres állócseppkő és oszlop látható, cseppkölefolyások, zászlók és heliktitek társaságában. A képződmények ma is aktívak, hiszen a barlang jó részén állandó csepegés tapasztalható. További cseppkőgazdag részek: a Bársonyfülke, Bálterem és az 1997-98-ban a salgótarjáni hegymászók részvételével feltárt Colosseum térsége. A Tejbegyűjtőben (mint neve is utal rá) nagymennyiségű montmilch található, a Borsóköves-hasadékban és a Vetődéses-teremben pedig nagy felületeket diszit hidegvizes borsókőbevonat.

A barlang a tőle 100 m-re, 40 méterrel mélyebb szinten nyíló, már régóta ismert 350 m hosszú Széllikkal egy légáramlási rendszert képez, ami a külszíni hőmérséklet függvényében olykor igen erős áthúzó légáramot okoz. Télen a külszíni hideg levegő az alacsonyabb szinten nyíló Széllikon húz be és a Csodabogyós bejáratán távozik, messziről látható gőzoszlopot képezve. Nyáron a Csodabogyós bejáratán húz be a levegő, egészen a bejáratától 80 m-re levő Óriás-teremig éreztetve szárító és melegítő hatását. A két barlang közötti aerodinamikai összefüggést, téli hidegben a Széllikon füstöt bebocsátva egyértelműen igazoltuk.

A füst a Széllik bejáratától a Csodabogyós M-7-es szakaszáig 30 perc alatt tette meg az utat. A barlang belső szakaszainak hőmérséklete állandó 9,5 fokos hőmérsékletet mutat, a relatív páratartalom 100 %, a széndioxidkoncentráció a jó légcseré miatt sehol sem emelkedik 0,1-0,3 tf.% fölé.

Figyelembe véve, hogy a barlang leglátványosabb, képződménygazdag szakaszai (Óriás-terem és Függekert térsége) a bejáratához viszonylag közel helyezkednek el, a kutatókollektíva tervet dolgozott ki a részleges turisztikai hasznosításra is, amelyek alapján az első 120 méteres szakaszon a helyi önkormányzat megvalósíthatta az "overallos" turizmust az érdeklődő turisták részére.

A barlang bejáratát a kezelését végző Balaton-felvidéki Nemzeti Park lezáratta, így látogatása csak engedéllyel lehetséges. A járatrendszernek kb. fele alapfelszereléssel járható, azonban a mélyebb zónák, ill. aknarendszerek egy részében alpintechnikai eszközök és helyismeret is szükséges a biztonságos leszálláshoz.

Budapest, 1999. november

Kárpát József

IRODALOM:

KÁRPÁT J. (1991): Cseppkőbarlang a fennsikon - Búvár c. újság, 1991/6. szám, p.32-33.

KÁRPÁT J. (1996): A Csodabogyós-barlang - Élet és Tudomány, 1996. július 26.-i szám, p. 940-942.

A SZAMENTU - BARLANG

(Az összefoglaló a Természetvédelmi Hivatal Barlangtani Osztályának felkérésére készült a fokozottan védett barlangokról tervezett kiadványhoz)

A barlang bejárata a *Barátságkerti-visszafolyó* néven ismert nagy vízgyűjtőterületű állandó víznyelőben található, az *Örvény-kő* csúcsától K-re 700 méterre, 640 m tszf. magasságban. A 10 méter mély, sziklafalban végződő impozáns nyelőbe, szinte mindig kis erecske csordogál, amely azonban időszakonként jelentősen megduzzad.

A víznyelő 6 méter mély bejárati aknajának aljáról kiindulva az első 50 méternyi szakaszt már 1952-ben feltárták a miskolci "Zsombolyosok" Borbély Sándor irányításával, de agyagdugó állta az útjukat.

A barlang tulajdonképpeni feltárására 1967-ben került sor, amikor a miskolci egyetem kutatói, Szeremley Szabolcs vezetésével, hosszas bontások árán elérték a Teenager-termet és oldaljáratait, felfedezve a Kis-fennsík legnagyobb barlangját.

1974-75-ben soproni, székesfehérvári és miskolci egyetemi barlangkutatók (Szeremley Sz., Kárpát J. és Nagy G. irányításával) folytatták a kutatást valamint térképezést, amelynek során vizsgálták a barlang hasznosításának lehetőségeit is. 1998-tól az Acheron szakosztály végzi kutatását a salgótarjáni hegymászókkal együttműködve. A munkák során a Csont-ágban és a végponti zónában tártak fel új termeket és járatokat és ellátják a barlang gondozási feladatait is.

A járatrendszer középső-triász, ladini mészkőben keletkezett. *Teljes hossza* kb. 600 méter, vízszintes kiterjedése 170, mélysége pedig a bejárat szintje alatt 40 métert ér el. (A legmélyebb pont az Ajándék-ág és a Széndioxidos szifon végpontja).

A bejárati akna aljától, embert próbáló 120 méter hosszú, vizes kúszójáraton haladhatunk szinlők, oldásformák között a kavicsos patakmederben. A kanyargó kuszoda, amelynek talpán a legtöbb helyen több centiméteres víz áramlik, jórészt végigcsak kúszva járható. A testesebb kutatókat a bejárattól 40 méterre levő leglaposabb átjáró kényszeríti visszafordulásra. A kúszójárat utolsó 30 méteres részén már négykézláb haladhatunk, majd a kitáguló járat a 30 - 40 méter átmérőjű, lenyűgöző méretű, cseppkövekben gazdag *Teenager-terembe* torkollik, ahol a látnivalókban csak száraz ruhába átöltözve gyönyörködhetünk kényelmesen a kényszerű átázás után.

A hatalmas termet derékvastagságú, 3-5 méter magas oszlopok és állócseppkövek, cseppkőgyertyák, tetaratak és cseppkőzászlók díszítik. Az aljzat omladéktömbjeit is vastag cseppkőréteg kérgezi..

A csarnok Dny-i végébe leereszkedve a gyakran 2-3 % széndioxid feldúsulást mutató *Széndioxidos-kuszoda* indul, amelynek jelenleg ismert 30 méteres járata a szűk hely és a levegőhiány miatt gyakorlatilag nem kutatható. Felettünk beláthatatlan magasságú tágas kürtő indul, amelynek szomszédságában az 1998-ban feltárt, érintetlen szépségű *Erzsébet-terem* nyílik. Az 5-6 méter átmérőjű üregben cseppkőoszlopok és tetaratók diszlenek. A talpat is gazdagon borító képződmények miatt a kutatócsoport ide a mai napig nem lépett be, csupán bejáratából szemlélték meg e termet. Az ide való felmászás a felfedezéskor használt kötél kiszerezése miatt a barlangba látogató túrázók számára sem lehetséges. E szakasz alatt található a *Mozgóköves-kürtő* továbbkutatás szempontjából ígéretes járata is.

A Teenager-terem É-i falához visszatérve az inaktív *Ajándék-ág* 110 méteres folyosójába tehetünk kitérőt, amelynek 1-2 m széles, magas járatát oldott kürtők, szép cseppkőlefolyások, függőcseppkővek és heliktitek díszítik. Utolsó 20 méteres szakaszába 6 méteres kötélereszkedéssel juthatunk le.

A terem bejárat felőli végéből a Kuszodától néhány méterrel magasabban egy másik száraz, kényelmesen járható inaktív járatba mehetünk be, a kb 100 méteres cseppkődiszes *Csont-ágba*. Ennek legszebb része az 1998-ban feltárt K-i rész, benne az *Ötéves-teremmel*. A fentiekben említett 1974-75-ös expedíciók során merült fel a gondolata, hogy a bejárat, ill. a felszín felé visszakanyarodó Csont-ágra egy mesterséges lejtakna rályukasztásával az idegenforgalmi, esetleg gyógyászati hasznosítás is megvalósítható volna. Sajnos az azóta végzett mérések rávilágítottak, hogy az akkor optimálisnak vélt rályukasztási pont a felszín alatt legalább 20 méter mélységben van. A Csont-ág K-i vége viszont az 1998-99-es kutatások eredményei alapján új barlangrészek feltárásával kecsegtet.

(A Csont-ág középső részéről szűk hasadékoknál visszaereszkehdhetünk a Vizeskuszodába is.)

A barlang *fokozott védettségét* elsősorban képződménygazdagsága indokolja. Bejáratát a Bükki Nemzeti Park 1998 nyarán megbízható vasajtóval *lezárta*, így csak előzetes engedély alapján látogatható.

Bejárásához csupán *alapvető barlangjáró felszerelés* szükséges, azonban hosszabb lenttartózkodáshoz célszerű váltás száraz ruhát levinni.

Budapest 1999. október 29.

Kárpát József

A CSERSZEGTOMAJI - KÚTBARLANG

(Készült a Barlangtani Intézet felkérésére, a fokozottan védett barlangokról tervezett kiadványhoz)

A barlang a Keszthely és Hévíz között fekvő Cserszegtomaj község II. kerületében, a temető sarkán levő káva nélküli kútból nyílik, a templomtól Dny-ra, 60 méterre, 180 méter tszf. magasságban, közvetlenül a műút mellett.

Bejáratára 1930-ban, kútásás közben véletlenül bukkantak, 50 méteres mélység elérésekor (a kút mélyítését 64 méterig folytatták). A megnyílt, akkor kb. 100 méternyi barlangszakaszt elsőként Rozlozsnik P. (1931) írta le, majd Szentes F. (1946), Leél-Össy S. (1951) végzett benne vizsgálatokat.

További kutatására csak 1965-66-ban került sor, amikor a VMTE Toldy csoportja már 800 méternyi szakaszt tárt fel benne, amelyről vázlatos térképet is készítettek.

Feltárásában jelentős előrelépéseket hozott, amikor 1980-tól az Alba Regia, majd 1982-től az Acheron csoport - Kárpát J. irányításával - közel tíz éves munkával teljes hosszát 2400 méterre növelte, és elvégezte a szövevényes járatrendszer teljes feltérképezését is. A munkákba később a helyi Labirint csoport is bekapcsolódott. A meglepően nagy eredményeket hozó feltárások nem csak a barlangrendszer térbeli megismerésében jelentettek előrelépést, hanem az új, érintetlen részek lehetővé tették e hazánkban egyedülálló geológiai- és morfogenetikai adottságokkal rendelkező barlang alapos vizsgálatát is.

A barlang kialakulása páratlan érdekességéket mutat: A járatrendszer a fekvő földolomit és a fölé települt homokkő, közel vízszintes réteghatárán alkult ki. A dolomitfelszín a triász végétől a pannon időszakig felszíni karsztos lepusztulásnak volt kitéve, így karsztos denudációval erősen tagolt, karros trópusi formákkal tagolttá vált. A pannonban az így előkészített felszínre települő vastag homokkő-üledék kitöltötte a dolomit mélyedéseit, behatolva a legparányibb mélyedésekbe is.

A pliocén végén a hévizek az impermeábilis homokkő alsó határfelületén - keveredési korrózióval - fejtették ki barlangképző hatásukat. A kizárólag a fekvő dolomit kioldódásával képződött üregek boltozatát a kvarchomokkő képezi, így az üregek boltozata konzerválta a hajdani dolomitfelszín mikrodomborzatának negatív öntvényét, ill. lenyomatát. E formakincs hengeres homokkőoszlopok, belógó tarajok alakjában jelentkezik, rendkívül szövevényes és fantasztikus formákat mutató üregrendszert boltozva.

A falakat képező homokkő jelentős vastagságban átkovárosodott, igen kemény kvarcit. A járatrendszer - a barlang vízszintes réteghatárjellege miatt - közel horizontális, a legnagyobb szintkülönbség az É-i és D-i zóna között mindössze 11 méter. A hálózatos alaprajzból eredően a nagy összhosszúság ellenére a barlang legnagyobb vízszintes kiterjedése mindössze 150 méter.

A barlangot végigjárva első benyomásunk, hogy egy jórészt négykézláb járható valóságosan szövevényes, gótikus boltíveket alkotó termekkel tagolt labirintusban kóborlunk. Valóban sok a kúszójárat, azonban nagyobb 10 - 15 méter átmérőjű, 2 - 3 méter magas termekkel is találkozunk, - ilyenek például a Toldy-, Alba Regia-, Szabó P.Z-, Lovassy-, és Ebédlő-termei.

A barlang jórészt teljesen száraz, talpát főleg a hévizes oldási maradékot képező dolomitliszt, helyenként homokkőomladék borítja. A Keleti-labirintus mélyebben fekvő termeiben a talpat hatalmas kiszáradási repedésekkel tagolt agyag borítja. (E mélyebb zónák az 50-es 60-as évek karsztvízszintsüllyesztéseit megelőzően még víz alatt lehettek, és újra aktivizálódhatnak!)

Az ásványkiválások közül legáltalánosabban a gipsz fordul elő, amely szálas, csavarodott kristálycsoportokban, vagy lapokban jelentkezik. Képződését a pirittartalmú kőzet oxidációs folyamatainak köszönheti. Különleges érdekességük a Kék-vörös-ág és K-i labirintus falait borító színes hematit és mangános bevonatok, amelyek kék, vörös és koromszerű bársonyos bevonatokat alkotnak, fantasztikus szinkompozícióban.

A klímavizonyok terén mindenképp a szokásosnál magasabb széndioxid-koncentrációról kell szólnunk, amely méréseink alapján bizonyos évszakos ingadozással átlagosan 1 - 1,5 tf % körül alakul, de a Déli szakasz legtávolabbi zónáiban tapasztaltunk már 4,1 %-os értéket is. A széndioxidfeldúsulást a befoglaló kőzet pirités bomlási folyamatai, a légátnemeresztő homokkő és agyag 50 méteres fedőrétege okozza, amit csak fokoz, hogy a barlang kizárólag a lejárati kútaknál át tud szellőzni. (A légcseré irányát és intenzitását a speciális adottságok miatt kizárólag a külszíni légnyomás ingadozása befolyásolja, barometrikus huzatot generálva).

A hőmérséklet a hazai barlangokban tapasztaltaknál magasabb, állandóan 12,5 - 12,8 fok körül alakul, ami a száraz üregekrendszert szinte komfortossá teszi. A járatok bár teljesen szárazak, a relatív páratartalom mindenütt 100 %.

Az elvégzett klimatológiai, radioaktivitás és légcserévizsgálatok tapasztalatai, a geológiai viszonyokkal egyetemben arra utalnak, hogy a barlangnak csupán töredékét ismerjük, minden bizonnyal a járatrendszernek további jelentős szakaszai várnak még feltárássra.

Bejáratát a Természetvédelmi Hivatal a 80-as évek végén lezáratta, így csak engedéllyel látogatható. A lejáratot képező kútaknába a kutató csoport 50 méternyi vaslétrát szerelt be, ami a közlekedést megkönnyíti, de a kötélbiztosítás mindenképpen ajánlott! A biztonságosan járható szövevényes járatrendszerben még térkép alapján is komoly feladat tájékozódni, ezért a látogatáshoz szükség esetén kíséretet az Acheron, vagy a Labirint csoporttal egyeztethetünk. A barlang megtekintéséhez a kiszámíthatatlan széndioxid-viszonyok miatt elektromos lámpát javaslunk.

1999. november 20.

Kárpát József

FONTOSABB IRODALOM:

KÁRPÁT J.(1981): A Cserszegtomaji-kútbarlang - Magyarország barlangtérképei I.(MKBT kiadvány)

KÁRPÁT J.(1982): A Cserszegtomaji - kútbarlang - Karszt és barlang, 1982/1. p. 35-40.

LEÉL-ÖSSY S.(1953): A Cserszegtomaji - kútbarlang - Hidr.közlöny., 33.évf. p.309-313.

TÓTH L.(1965): Újabb feltárások és megfigyelések a Cserszegtomaji - kútbarlangban - Karszt és barlang 1965/2. p.47-50.

AZ ACHERON - KÚTBARLANG

(A leírás a Barlangtani Intézet felkérésére, a hazai fokozottan védett barlangokat bemutató kiadványhoz készült)

A barlang a Hévíz közelében fekvő Cserszegtomajon, a templomtól NyÉNy-ra 730 méterre található, Birkás Kovács Jánosék portáján. A kút kávája 142 méter, a kútban a barlangnyílás pedig 115 m tszf. magasságban található.

Korábbi irodalmi adatok szerint a fenti telken már 1957-ben a kút ásása közben barlangüregre bukkantak, amelyet azonban átvizsgálás nélkül el is falaztak.

1983 márciusában az Acheron Barlangkutató Szakosztály a kútát átvizsgálta, és a felszín alatt 28 méter mélységben rá is bukkantak az eddig csak legendákban élő barlang bejáratára. (A kút teljes mélysége 32 méter, alján mindössze 10 cm-nyi víz van).

A betömött anyagot eltávolítva, ÉNy-i irányban alacsony nyílás vált láthatóvá, amelyen keresztül 40 méter hosszú, lapos járatba lehetett bemenni. Ennek végét a homokkő főte felszakadozásából származó, ezüstös kvarciszappal borított omladékhegy képezi. A kút ellentétes falán DK-i irányba kitérve 160 méter hosszú szakasz vált ismertté. E járat enyhén kanyargó, egyetlen folyosóból áll, amelynek magassága 0,5 - 1 méter, szélessége 3 - 8 méter.

A járatrendszer összhosszúsága 200 m, legnagyobb vízszintes kiterjedése 124 m, a barlangon belül mért legnagyobb szintkülönbség pedig csupán 3 méter.

A barlang - hasonlóan a már régóta ismert Cserszegtomaji kútbarlanghoz - a feküben levő földolomit és az erre települt pannon homokkő közel vízszintes réteghatára mentén oldódott ki. Az Acheron - kútbarlangban a homokkő főte tökéletes siklapot képez, amely minden tagoltság nélkül több mint 100 méteres szakaszon át megfigyelhető. A Cserszegtomaji kútbarlanggal szemben itt nyoma sincs szövevényes járáthálózatnak, a barlang mindössze egyetlen, enyhén kanyargó lapos, széles folyosóból áll. Tengelyvonalát végig parabolametszetű vályú képezi, hajdani patakmeder benyomását keltve.

A barlang további kutatására a tapasztalatok szerint esetleg a DK-i ágban volna lehetőség, ahol a feltárást követő évben egy újabb, lapos, széles termet sikerült is feltárni. Az Ény-i ág nagy tömbökből álló mennyezetomlédéka áthatolhatatlannak tűnik.

A formakincs és a képződmények itt is igazi kuriózumot jelentenek: elsősorban a hazánkban csak itt előforduló limonitcseppköveket kell emlitenünk, amelyek szinte az egész barlangban tömegesen függnek a mennyezeten. Átmérőjük 0,5 - 10 cm, hosszuk 5 - 30 cm között változik. Egyes példányok rendkívül vékonyak, szinte szörszerűek, de legtöbbjük szabályos vagy torz sztalaktitformájú. A

limonitcseppkövek élénkvrös és sárgás színűek, anyaguk laza, rostos, keresztmetszetükben vrös és feketés koncentrikus gyűrűk található. Kialakulásuk a fedőben levő pirites, markazitos rétegek vegyi bomlásával magyarázható. Az Ény-i ág végén a felszakadozott homokkőföte miatt e képződmények a geológiai mértékkel mérve fiatal eredetű omlások miatt megsemmisültek.

A járat kitöltését jórészt a talpon felhalmozódott, pikkelyszerűen repedezett finom iszap alkotja. E vasoxidban gazdag üledék a barlang bejárása után testünkön is csak nehezen lemosható okkersárga bevonatot képez, csúszós, sikos felülete pedig a közlekedést nehezíti.

A barlang járataiban sem csepegő-, sem pedig állóvíz nem található, szivárgás csak a kútakna falán mutatkozik.

A levegő hőmérséklete 12,5 - 12,8 fok celsiusz, a levegő széndioxidtartalma a hazai barlangokhoz hasonlóan mindössze 0,1 - 0,3 tf. %, a relatív páratartalom 100%.

A barlang lezárva ugyan nincs, de mivel magánház udvarán nyílik, csak külön engedéllyel látogatható. A lejáratot képező betonozott falú kútba való lejutás csak kötéllel, megfelelő ereszkedő és mászóeszközökkel lehetséges, maga a barlang minden nehézség nélkül, alapfelszereléssel bejárható. A gyakran igen alacsony főtén függő képződmények (limonitcseppkövek) védelme érdekében előnyösebb a kézi elektromos lámpa használata. Kutatás a barlangban jelenleg nem folyik, de előzetes egyeztetés alapján szükség esetén kíséretet az Acheron csoport biztosít.

1999. nov. 18.

Kárpát József

IRODALOM:

KÁRPÁT J.(1982): A Cserszegtomaji - kútbarlang - Karszt és Barlang 1982/1.

p.35 - 40.

KÁRPÁT J.(1983): Az Acheron-kútbarlang - Karszt és Barlang 1983/1-2.

p. 25 - 28.

AZ AMFITEÁTRUM - BARLANG

(Az összefoglalás a Barlangtani Intézet felkérésére, a fokozottan védett barlangokat bemutató kiadvány számára készült)

A főváros környékének egyik legimpozánsabb és földtani szempontból is figyelemreméltó felhagyott mészkőbányája az Ürömön található Amfiteátrum (v. Csókavár) kőfejtő, amely az ürömi templomtól DK-re 1 km-re található, a Péter-hegy Ény-i lábánál.

A kőfejtő bejárata után a felső szint bal oldalán, 180 m tszf. magasságban nyíló barlang, már kb. 20 m hosszan a 70-es években is ismert volt, azonban a szűkületek miatt akkoriban nem sikerült benne továbbjutni.

1991-ben az Acheron Barlangkutató Szakosztály a végponti szűkületen rövid bontás árán átjutva, a barlangot 250 m hosszan és 76 méter mélységig tárta fel, így az a Pilis-hegység legmélyebb barlangjává lépett elő. A további munkák során 1997-re a barlang hossza elérte a 320 métert. Jelentőségét képződménygazdagsága mellett növeli, hogy mélypontján a karsztvizszintet képviselő tó található 105 m tszf. magasságban. A barlang lezárását a Természetvédelmi Hivatal megbízásából a kutató csoport még 1991-ben elvégezte, fokozottan védetté nyilvánítására 1994-ben került sor.

A barlang járatai dachsteini mészkőben, egy K - Ny-i csapásirányú, É-ra 65 fokkal dőlő vető mentén alakultak ki. E törés a felszínen is jól nyomomonkövethető, helyenként szép vetőtükröt és vetőkarcokat feltárva. A törés középvonalában vastag kalcittelér található, amely a barlangban több helyen (pl. Melegítő-teremnél) megjelenik. A 65 fokos dőlésű hasadék -45 métertől lefelé (a Kristály-kanyon bejáratánál) függőlegessé válik és így vezet a mélypontra található karsztvizszintig.

Az üregrendszer lényegében e törést követő hasadéknak sora, amelyek helyenként több szintre tagolódnak. A 10 - 20 mély akna átmérője 0,5 - 1,5 méter körül alakul, így azok szabad mászással járhatók. Kötélbiztosításra csupán a 45 - 60 méteres szint közötti Kristály-kanyon aknájában van szükség.

A járatok formakincsét a tektonikus jelleg és némi keveredési korróziós, hévizes oldásforma határozza meg.

A bejárat szakaszban, mintegy 15 méter mélységig csupán a rostos kalcittelér vonja magára a figyelmet, azonban a -30 méteres szinten foltokban megjelennek a falakon az első borsókőkiválások, a hévizek hajdani ittlétének bizonyítékaként.

A barlang mélyebb (40 méter alatti) szakaszai képződményekben rendkívül gazdagok. A Répakert termében borsókővek és jelenleg is aktív függőcseppkövek

tömege borítja a falakat, a Kristály - kanyonban pedig üvegszerűen áttetsző kalcitkiválások és kristálypamacsok, korallszerű hófehér borsókövek tömege látható. (A szivárgó vizek helyenként vörös bevonatot raktak le, amely minden bizonnyal a felszínen hajdan meg gondolatlanul deponált gázgyári salakból ered). A járatok kitöltése jórészt agyagos kőzettörmelék, nagyobb omladéktömeg csupán a tó környékén és a felette levő szinten halmozódott fel. Az üregrendszer - 40 méteres mélységig száraz, az ez alatti szinten azonban állandó szivárgás és csepegés mutatkozik, a végponti zónát sárossá téve.

Az üregrendszer hőmérséklete a szórványos mérések alapján 12 - 12,4 fok. A járatrendszerben légáramlás sehol sem érzékelhető, a légtérben a 30 méteres mélység alatt szinte mindig 2 - 4 tf % széndioxidkoncentráció mérhető, ami miatt a barlang felügyeletét ellátó Duna - Ipoly Nemzeti Park a látogatásokat - biztonsági okokból - nem is engedélyezi.

A -76 méteres mélységben levő 7x1 méteres vízfelületű tó és ennek közelében egy szűk repedésen át még csak látható, de el nem ért másik vizes szakasz átkutatása a jövő feladatai közé tartozik.

1999. november

Kárpát József

IRODALOM:

KÁRPÁT J. - SZIN A. - ZSANDA G.: (1991 - 1996): Az Acheron barlangkutató Szakosztály éves kutatási jelentései - Magyar Karszt és Barlangkutató Társulat könyvtára

AZ ÁGASVÁRI CSÖRGŐLYUK BARLANG ÉS KÖRNYÉKE

BEVEZETŐ:

A barlangok keletkezése szerte a világban, így Magyarországon is csak a legritkább esetben egyszerű, nyomon követhető folyamat. Van egy-két könnyen megérthető barlang, amelyeket ilyen vagy olyan üregképző erő hozott létre, ám a barlangok nagy többségénél a természet több eszközt alkalmazott egyszerre, vagy egymást követően a barlang létrehozásában. Az általunk vizsgált üregforma (lásd: Csörgőlyuk - Barlang) tehát egy bonyolult, soktényezős fejlődési folyamatnak a végterméke (a továbbiakban majd kitérek rá, hogy miért). Így nagyon nehéz pontosan elmondani, hogy a régi időkben milyen események következtében alakult ki a barlang. A "komplex" barlangoknál legtöbbször csak azt határozhatjuk meg, hogy a létrejöttükben részt vett természeti erők és folyamatok közül melyik volt a legerősebb hatású, és ez a hatás milyen maradandó változást hozott létre.

Emellett nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a tényt sem, hogy a barlangkutatás nem irodai munka. A kutatóknak sokszor saját életük kockáztatásával kell eredményt elérnie. Valójában senki nem tudja, hogy amikor egy ismeretlen barlangüregbe bebújik, leereszkedik, akkor mi várja ott bent.

Lehet, hogy ami tudományos kutatásnak indult, az élet halál közdelemmé válik a hideggel, a vízzel, a sötétséggel. Egy komoly kutatócsapat ritkán téved el a labirintusszerű járatokban, de megsérülhetnek, beszorulhatnak, vagy kőomlás zárhatja el a felszínre vezető útjukat. Itt az ilyen helyzetekben mutatkozik meg a bátorság, állóképesség és akaraterő, nemritkán a bajtársiasság.

Ebben a tanulmányban az ilyen emberek által elért eredményeket teszem közzé, hozzáadva saját, néhol szubjektív véleményemet is.

A barlangoknak a szilárd földkéreg kőzeteiben természetes úton létrejött üregeket nevezzük, ha azok az ember számára is járható méretűek. Ezért az Ágasvári Csörgőlyuk-barlang eme definíció nyomán barlangnak minősül. Milyen típusú barlangról beszélhetünk. Amíg bizonyos típusú kőzetanyagban sokkal könnyebben képződik üreg (mészkőben) addig bizonyos más típusú kőzetekben a legritkább esetben fordul elő természetes üregesedés. Az

Ágasvári Csörgőlyuk-barlang egy már kialakult kőzetben jött létre egy másodlagos barlangképző hatásrendszer nyomán. A föld kérgében végbemenő mechanikai feszültség kiegyenlítődés nyomán tektonikai mozgások keletkeztek, minimális hatásban a víz korróziós hatása is közrejátszott. Ezt a típusú barlangot a "posztgenetikusan" kifejlődött üregnek nevezzük. Az ilyen hatások által létrejött barlangoknál első helyen állnak a szerkezeti vagy kőzethasadék-barlangok. Az Ágasvári barlang ilyen típusba tartozik, ezért egyedülálló Európában, nyílt bejárati résszel ez az egy létezik.

Hol található a barlang?

A Csörgőlyuk a nyugat Mátrában a 789 m magas Ágasvári Csúcsnak a déli oldalán található. A Csörgő pataktól 250-300 méterre. A vándor forrás, ami a barlangból ered, kifolyó része nagyszerű iránytűként szerepel, hiszen a folyásiránya a Denevér terem felé mutat, célozva ezzel a bejáratot is. Maga az Ágasvári hegy egy vulkáni csúcs (sztarotvulkán), amelyen egykor vár állott. Maradványai szinte sehol nem láthatóak, kivéve egy-két sáncmaradványt. Érdekes módon a sánc tövében télen is párálló üreg van, nagy valószínűséggel semmi. Köze a barlanghoz, de mivel sokan ismerhették, innen az a valószínűtlen állítás, hogy a barlang a vár pincerend-szeréhez tartozott. A hegy alapját teocén és oligocén kori agyagmárga és homokkő alkotja. Ezen a mátrai vulkanizmus első szakaszából származó nagy karbonát tartalmú rétegzést andezittufa, majd egy sajátos andezit található. E rétegeken nyugszik az a kb. 50 m vastagságú, a vulkanizmus második fázisából származó riódácittufa, amelyben a csörgő-lyuk is található.

Az Ágasvári hegy Mátraszentimre község területén van (annak ellenére, hogy a dózerúton Mátrakeresztes közelebb van) utcai gépjárművel elég bonyolult és szerfelett veszélyes megközelíteni a barlangot. A Mátrakeresztesről kialakított dózerúton (piros jelzés) csak terepjárával vagy teherautóval lehet megközelíteni a vándor rétet, amely a barlang előtt terül el. Mátraszentistvánról szintén dózerúton (ami csatlakozik a Szorospatak-Mátraalmási úttal) az Ágasvári Turistaházig lehet eljutni alkalmanként személyautóval). A turistaház jelzett

utak csomópontja , innen terepjáróval a vándor rétre lehet lejutni. A keresztesről felvezető úton (piros jelzés) a csörgő patak mellett található a kis-csóka és a báránkyő, ezekről majd később lesz szó). A vándor forrástól a réten át kb. 300 méterre van a barlang bejárata, ide piros omega jel vezet Ágasvárról, illetve a piros jeltől leágazva. Maga a barlang bejárata jól látható sziklacsoportha nyílik, ma már vasráccsal lezárva.

Említésre méltó tény, hogy hóolvadáskor, illetve nagy esőzéskor a barlangtól a vándor forrásig vezető úton több beszakadásból buzgárok törnek elő tóvá változtatva a vándor rét ezen szakaszát. A beszakadások alighanem a barlangból kifelé igyekvő víz által kimosott üregek maradványai.

Történelmi előzmények

A barlangról az első írásos emlékek 1870. dec. 14-én jelentek meg (Dr. Szabó Józseftől). Érdekes módon a falubeliek csak legendákat ismertek, többek között a Vidróczki betyárról szólót, miszerint lóval járt le, meg csónakázott a barlangi tavon. Legendát említettem, hiszen aki volt lent az rögtön látja, hogy ez képtelenség. Az viszont történelmi tény, hogy az 1900-as évek elején egy Némethi Kálmán nevű ember közel egy évig élt remeteként a barlangban, hogy mit keresett ott a mai napig nem tudja senki. Kincskeresőkről is beszélnek a faluban hátrahagyott szerszámaikból következtetve (amit Buda-Lukács páros talált meg 1996-ban) a barlangban 1900-1920 között kutattak.

A történelmi előzményekben a tudományos feltárás 1870-ben kezdődött el, amikor is a földrajzi társulattal Dr. Szabó József megismertette az Ágasvári Barlangot. Szabó József geológus volt, 1869 májusában egy expedíciót vezetett a barlang megismerésére. Nem véletlenül írtam expedíciót, hiszen abban az időben még csak ösvények léteztek, minden felszerelést vagy hátton vagy a faluban bérelt igásállatokkal szállítottak a kutatási helyre. A megmozdulás nagy eredményekkel zárult, ugyanis kiváló geológiai és genetikai leírást adtak a barlangról. Amint azt leírja tajtkő conglomerátumban csak igen ritkán jön elő barlang. Majd így folytatja: A barlang szájától kezdve mintegy 12 ölnyi távolságban egy közös terembe vezet, onnét 3 irányba elágazik behatolva

tapasztalni, hogy a tajtkő conglomerátum nincsen eredeti összefüggésben, hanem kisebb, nagyobb darabokra van töredezve. Az egész rétegcomplex lassú, de folytonos csuszamlásban van a völgy mélye felé, ezen tömegmozgás következtében a rétegek összetöredezték, s a darabok egymás felett különböző sebességben mozogván, torlódásokat idéztek elő. Ezek a tényezők okozták, hogy barlang képződött, és emiatt változik most is. Az Ágasvári Barlang tehát nem is a képződés módja miatt, mint inkább anyagának sajátosága által tűnik ki, így ezen körülmények miatt a Mátra-hegységnek egyedülálló barlangja.

Ezeket a korai kutatásokat tekinthetjük alapnak, mert a folytatódó feltárások csak hozzáadtak ehhez az elmélethez.

A. Leél-Össy Sándor szerint a barlang létrejötte alapvetően megegyezik Dr.Szabóéval. Csak más és új szempontból tekinti. Szerinte a Csörgőlyuk tiszta és típusos tektonikus eredetű hasadékbarlang. A puha vulkáni-tufában a kéregmozgások hatására nyílt hasadékok képződtek. A hasadékok mentén a meglazult kőzetanyag sok helyen tömegmozgások miatt beomlott. A víznek semmi köze sem volt a barlang kialakításában. Ő írta le elsőként, hogy a barlang semmi esetre sem lehet mesterséges eredetű.

B. Székely András vizsgálatai szerint a barlangot három tényező alakította ki. Elsőként a postalsópanoni hosszvetők, ugyanis ez a vető a Csörgővölgyben több helyen is jól látható. Másodrészt a csuszamlások a vetődések által megindított barlangképződési folyamatok továbbfolytatói. A vetődések által létrehozott hasadékokat a csuszamlások egyrészt kitágították, másrészt a csuszamlás közben összetört kövek a hasadékokat részben megtöltötték, így szűk járatokat hozva létre, máshol pedig kitágították így nagyobb termeket hozva létre. A szűkebb hasadékok csak kisebb köveket tudtak elnyelni, s ezek közbeszorulása következtében csak szűk járatok jöhettek létre. A csuszamlások hatására a kiszélesedett hasadékok nagyobb köveket nyeltek el, s ezek közbeszorulása biztosította a járatok szélességét és nagyobb termék fennmaradását.

A nagyobb termék kialakításában a keresztvetők is nagy szerepet játszottak. Erre a legjobb példa a Nagyterem, melynek mennyezetét egy nagyméretű

közbeszorult sziklatömb alkotja, s az alján is hatalmas közettömbök hevernek. Harmadrészt a víz munkája. A víznek a barlang kialakításában közvetve, a tufarétegek képlékennyé, csuszamlóssá tételén keresztül lényeges szerepe volt. Közvetlen szerepe csak igen kis mértékű.

-1980-ban a Vulkánszpeleodógiát Kollektíva (Eszterhás István vezetésével)

C. Eszterhás István véleménye szerint a barlang létrejötte, vulkáni kőzetben atektonikusak, kőzetcsuszamlással és egymásra torlódással képződött üregrendszer.

-1997-ben a Salgótarjáni Hegymászó Clubból kivált Sziklaorom Hegymászó és

D. Dr. Hír János által írt könyvben a kialakulásról a következőket olvashatjuk. Az Ágasvár andezitsapkája kipréseli - a nyomás elől a völgyek felé irányuló mozgásra kényszeríti az alatta fekvő dácitufát. Ez a mozgás csak igen lassan halad, melynek során a tufában keletkezett hasadékok helyenként kitágulnak, de előfordult már járatszűkülés és kőzetomlás is. Így a barlang tulajdonképpen egy tömegmozgás által kialakított törmeléklabirintus.

A barlang kőzetanyaga

A barlang kőzetanyagával kapcsolatosan is vannak nézeteltérések. Talán ez azért is lehetséges, mert a kőzet összetétele igen változatos.

Az első megfigyelések, vizsgálatok alapján a barlang kőzetanyaga Trachitconglomerat (Oligokles, Amphibol, fekete Csillám és Quarcz). Ezenkívül "Mátralit" (Anorhit, Augit). Második leírás alapján (mindig Szabó Józsefé) a barlang anyaga Riolit-tufa. Leél-Őssy Sándor vizsgálata Andezit - tufa. Székely András is egyetért azzal, hogy a barlang kőzetanyaga Andezit-tufa. Eszterhás István szerint a barlangot Riódácittufa építi fel. A Hír János által írt könyv, barlangalkotóként a Tari Dácittufát említi. A kutatók egyetértenek abban, hogy a barlang jelenleg is mozgásban van, ami az előbbi események velejárója.

A keletkezése miatt természetvédelmi értéknek számító barlangot a Salgótarjáni Hegymászó Club kezeli (jelenleg SZHBC). Nagy felfedezéseket és átalakításokat is ezen Club tagjai végeztek.

-1982-ben Kárpát József készített térképet a barlang általa ismert 230 m szakaszáról.

-1983-88 között a Salgótarjáni Hegymászó Club barlangász csapata (Buda László, Manga Mihály) jelentős feltárási eredményeket ért el a barlangban. (M-rendszer, Kocka, Trapéz-terem), mintegy 150 méterrel megnövelve annak hosszát.

-1990-ben a Vulkánszpeleológiai Kollektíva (Eszterhás István vezetésével) elkészítette a barlang részletes térképét, amely már 370 méter hosszúságban és közel 30 méter mélységben mutatja be az üregrendszert. Itt tisztázták a barlangi forrás és a vándor forrás összefüggését.

- 1997-ben a Salgótarjáni Hegymászó Clubból kivált Sziklaorom Hegymászó és Barlangász Club megtalálta a barlang úgynevezett elveszett ágát, amely ellentétes irányú az eddigi üregrendszerrel.

- 1998-ban az SZHBC felfedezte az összeköttetést a Denevér-terem és az elveszett ág között. (Jelenleg még nem járható)

- 1999-ben a Denevér-terem mellett az SZHBC felfedezte a Kominka-termet.

- 1998-ban Eszterhás István csapata és a SZHBC új térképet készített a barlangról.

A Csörgő-lyuk barlang leírása mai ismereteink szerint

A barlang a Mátra fő tömegét alkotó piroxén andezitben húzódó miocén-bádeni horzsaköves dácittufa szelvény tektonikus repedései mentén jött létre. A barlangot a világos színű vulkáni kőzet, a trachit összetöredezése alakította ki. A hasadékok létrejöttét egy fiatalabb eruptív kőzet feltörése indította meg. A töredezés úgy folytatódott, hogy a rétegek lassan csúsztak a lejtőn a völgy felé, miközben összetorlódtak. - A Csörgő-lyuk alkotó kőzete és méretei miatt Európában egyedülálló, ezért kiemelten védett barlang. A bejáraton az erózióknak is van némi szerepe az üregek formálásában, de a járatokban a víz munkája sehol sem figyelhető meg. Csupán néhány helyen tapasztalható nedvesség, egyébként az egész barlang száraz, poros. A legmélyebb pontokon található vízfolyások és vízgyűjtők sem ejtettek lényeges eróziós nyomokat, csak az elporladó kőzettörmelékeket mosták ki. A járatokat máig is alakítja a meglazult kőzetanyag részletenkénti tömegmozgása.

A barlang alaprajza jól mutatja az eredetét: több, egymással párhuzamos, illetve

egymásra merőleges, hosszú hasadék alkotja. A hasadékok csapásiránya ÉK-DNy és ÉNy és DK. A járatrendszer bonyolulttá tették a sorozatos beomlások, melyek következtében a barlang belseje helyenként szabályos törmelék-labirintussá változott. A barlang bejárása igen nehéz. A tektonikus hasadékokban hol vízszintesen, hol függőlegesen kell mászni, a törmelék-labirintusok járatainak iránya teljesen szabálytalan. A bonyolult térbeli felépítésű barlang több szintben helyezkedik el. A bejárat üregből egy széles, vasráccsal lezárt hasadékon és rövid "kuszodán" át juthatunk az első terembe, innen egy tölcsérszerűen lefelé táguló kürtön lemászva, kis, hosszúkás terembe érkezünk. Itt ÉNy-i irányba indul egy járat, amely félkört ír le, majd bal oldali ága a Nagy-terembe ér, jobb oldali ága pedig az ún. 3-as körjárat bevezető kürtője fölé érkezik. Az iménti hosszúkás terem ellentétes oldalán két út indul tovább ÉK-i irányba. Az alsó a Nagy-terem aljára, a felső a Nagy-terem oldalán lévő Hajóorr nevű párkányra vezet. A Hajóorr-ól jobbra sziklába vágott lépcsőkön mehettünk a terem aljára. Innen indulnak a barlang jelentősebb körjáratai:

1. A nagy-terem ÉK-i felső végén, a terasz alatt nyílik bejárata. Először omladékos termen, majd szűk hasadékon jutottunk el egy fordított gúla formájú kötömbig, a Piramisig. Mellette továbbhaladva az Elosztóba kerülünk, melyből lefelé a Pokol, és azon keresztül az ún. Kék út, jobbra két hosszú vakfolyosó és az Ó-körjárat, valamint egyenesen a Nagy-terem felé vezető út nyílik. Az Elosztóból a Nagy-terem legmélyebb pontjához, két, egymással párhuzamos hasadékon mehetünk.
2. A 2-es körjárat a Nagy-terem D-i végéből balra indul. Az elején kényelmes hasadékon haladhatunk, azután néhány töréssel a ferde Kettes-terembe érkezünk. Itt kettéágazik az út, jobbra a Csúszdán (Saru) lecsúszva egy szabálytalan folyosón éles fordulattal és egy kisebb sziklafal megmászásával közvetlenül a Nagy-terembe vezető járatba jutunk. Ez a Nagy-terem középső szintjére nyílik, ahonnan lemászhatunk a terem alatt húzódó Labirintusba. Ha a kettes teremnél nem jobbra, hanem balra fordulunk, akkor a barlang legnehezebb körjáratába jutunk, a 4-es ún. Hiperkörjáratba. Útjaira jellemzőek a szinte járhatatlanul szűk sziklacsövek, magas, keskeny folyosók. Egyik oldaljárata végén fekszik a Koporsónak elnevezett szikladarab, amely fölé lemezes elválású kőlapok tornyosulnak. A köztük lévő kicsiny lyukon vezet

tovább az út az üregrendszer legkésőbb feltárt részébe, az ún. M-rendszerbe. A szélsőségesen nehéz körülmények miatt ez a része a barlangnak jobbra ismeretlen. Itt áll a Csörgőlyuk talán legjelentősebb nevezetessége, a teljesen különálló, meglepően szabályos, kb. 8 m élhosszúságú kocka alakú kötömb, melyet Superkockára kereszteltek. Eredetét több misztikus legenda lengte körül. Ennek az is kedvezett, hogy több kutató-expedíció bukott meg a nehéz terepen.

3. Ez a körjárat a Nagy-terem egy DNy-i zugából indul rövid kürtővel. A kürtő aljából több derékszögű töréssel kanyarodó lejtős járat visz a Denevér-terembe. Közben több, a főtéből nyíló kürtő alatt megyünk el. A Denevér-terem nevét az egyik falán látható mumifikálódott denevérről kapta. Itt találjuk a barlang híres tavát, amely a teremből nyíló háromszög keresztmetszetű folyosó végén csobogó Vidróczki-forrásból táplálkozik. A kis tó vize az ágasvári Vándor-forrásnál tör a felszínre. A körjárat kivezető ága a Denevér-termi kürtő tetejénél kezdődik. Hosszú, nehezen járható kanyargós úton vezet - két kisebb kamra keresztezésével - vissza a központi teremhez.

Az "Elveszett-ág"-ról még egyetlen leírás sem íródott, hiszen csak 1997. márc. 15-én lett felfedezve. 1998. máj. 30-31-én térképezték fel. A járat összhossza 55,00 m, relatív mélysége 14,60 m, abszolút mélysége 18,30 m. A barlang eddigi irányával teljesen ellentétes irányultságú, mert a bejárat után nem jobb kézre, hanem bal kézre helyezkedik el. Az elveszett ágba való bejutást egy szűk "lyukon" át tehetjük meg. Ezen a résen átpréselve magunkat jutunk be a "Vödrös-ág"-ba, melynek hossza 6,3 m, itt már ülve el lehet fézni, és egy kissé lankás járat. A Vödrös-ág után jutunk el a "Halálvigyorhoz" ami egy 6,2 m mély kürtő. Nevét a megtalálásakor kapta, mikor is még elég veszélyes volt a lejutás rajta. A kürtőn leereszkedve a barlangrész legnagyobb termébe jutunk, ahonnan több járat is indul, "A Meglepetés-terem" befoglaló mérete 4x2,5x4 m. Ennek a teremnek az érdekessége, hogy a vízesés hangját (utolsó leírás 1953-ból való) tisztán lehet hallani. A terem délnyugati részén egy kb. 1,5 m kürtőbe való leereszkedés után, egy szűk kúszójárat a Denevér-terem Páholyába visz át. Egyébként ebben a kürtőben hallhatjuk legjobban a víz hangját. A terem délkeleti végében található kis feljárón áthaladva jutunk be egy kisebb üregbe. Ebből az üregből juthatunk be a Tükörterembe, melynek mérete kb. 8x1,5x3,5

m. A terem déli oldalának az alján juthatunk be a "Présház"-ba, ide csak igen vékony testalkatú emberek férnek be, hiszen a méretei 4x3x0,5 m. A Tükörterem végében található egy kisebb körjárat (sajnos idén beomlott). A visszajutás csak ugyan ezen az útvonalon lehetséges a Meglepetés-teremig. A teremben (meglepetés) található még egy függőleges körjárat, mely a Halálvigyor belyukadási pontjához vezet.

A barlang leírásához kapcsolódva megemlítem, hogy a bejáratot 1982-ben a Salgótarjáni Hegymászó Club helyrehozta, azaz a bejutást akadályozó óriási kőtömböket eltávolította, illetve egy betonvas tetővel ellátott bejáratot alakított ki. A pénzt a Bükki Nemzeti Park biztosította. Azóta szintén a Bükki Nemzeti Park segítségével, Eszterhás István tervei alapján kútgyűrű került a bejáratához, amit vasráccsal zártunk le.

A természetvédelmileg igen értékes barlangnak a lezárása nem elsősorban csak a barlang érdekét szolgálja, inkább az oda látogató amatőr barlangászok életét védi. Nem volt ritka amikor barlangászaink modern ariadne fonalat, videoszalagot hoztak elő az üregrendszerből kilométerszámmra.

Több mentés is történt a tárgyidőszakban, szerencsére barlangászaink nagyon jól ismerik a barlangot.

Még mindig a barlang strukturális leírásához kötődően több változás zajlott le az örök sötétségben.

- 1976-ban egy nagy kőtömb zuhant a lejárati kürtőbe, így csak igen szűk helyen lehet lejutni a kb. 3-4 m üregbe. Ez többek között azért veszélyes, mert aki lefelé ereszkedik nem lát maga alá. Az SZHBC ennek megkönnyítésére egy ereszkedő gyűrűt helyezett el közvetlen a kürtő fölé. Jobb megoldás lenne egy stabil vaslétra.

- A bejáratot vasrács elé hullott nagy kőtömböket szétvertük, lehetővé téve ezzel a volt vasráccson át való biztonságos bejutást. Ez alatt a vasrács alatt nyílik az elveszett ág.

- 1978-ban elzáródott az 1. körjárat emeleti szakasza. Bontás útján újra megnyitottuk.

- 1978-ban leszakadt a Nagy-terem mennyezetét alkotó kövek többsége. Ezzel elzárta az addig lefelé vezető utat, illetve így létrehozta a terem alatti labirintusjárat rendszert.

- Az egyes körjárat felső szakaszánál bontással megnyitottuk az "ökörjáratot" ez a rész visszajut az 1. járat alsó szakaszába. Igen nehéz, bonyolult járat.

- 1980-ban a kocka átjáró megkerülésére bontással egy úgynevezett kerülőjáratot hoztunk létre. (mentésnél fontos szerepe van)

- 1996-ban elkezdtük bontani az "M" rendszer végpontját, egyenlőre eredménytelenül.

- 1997-ben Buda-Lukács megtalálta az úgynevezett kincskereső járatot, amely párhuzamosan fut az 1. körjárat emeleti szakaszával. Hogy valóban járat volt, az bizonyítja, hogy egy bontócsákány fejét találtak a törmelékben.

- 1998-ban az SZHBC átbontotta a denevértérmi galériát az elveszett ággal. Sajnos a nagy hozamú vízeséshez a mai napig nem sikerült bejutni.

6. A barlang természetvédelmi értéke nyilvánvaló. Az előzőekben már említettem az okait (kőzetanyag, keletkezés) mint egyedülálló Európában megérdemel egy kis odafigyelést, nem beszélve a benne található denevérfajokról. Azok a lépések amiket a Bükki Nemzeti Parkkal karöltve eddig megtettünk, és majd előreláthatólag meg fogunk tenni, mind azt a célt szolgálják, hogy ez az üregrendszer maradandó érték maradjon.

- a barlang bejáratának újrakibontása

- a vasrács felhelyezése (kulcs)

- a térkép elkészítése

A barlang továbbkutatása folyik, ezt tapasztalt kutatásvezető irányításával végzi az SZHBC.

A már szokásos március 15. kutatótáborok eddig azt mutatják, hogy eredményeket lehet elérni, a tervszerű térkép alapján végzett munkával. (kutatásvezető: Kárpát József - Acheron, Bp.)

Főbb kutatási területek

- Az elvezett ág - ezen belül: a vízesés megtalálása, megfestése - így bizonyosságot szerzünk arról, hogy ez a víz is a Vándor forrásból bukkan ki.

- Az elveszett ág többi részének, akár bontás útján történő továbbkutatása.

- Az 1. körjárat alatti "kincskereső ág" továbbkutatása.
 - Az "M" rendszer kutatása vízszintes , illetve függőleges irányba.
 - A denevértérre újra bejárása, és kutatása.
 - A felszínen az úgynevezett Zoltán forrás melletti beszakadás kibontása. Nagy valószínűséggel ugyanez a barlangrendszer részét képezi.
- Az 1952 expedíció elkezdte a kibontást, de szerszámok hiányában abbahagyták. (Székény András 1952. nov.)
- A természetvédelmi feladataink közé tartozik a barlang állagmegóvása. (néhol betonozni kellene) A denevérek téli álmát úgy óvjuk, hogy télen nagyon ritkán szállunk le, illetve akkor is csak elektromos lámpákkal.
 - Ki kell szűrni az alkalmi turistákat, akik elég nagy káoszt tudnak okozni spárgákkal, szemetelésükkel.
 - Évente egy alkalommal rendezünk hulladékeltávolítást, szerencsére valószínű a rács felhelyezése miatt, egyre kevesebb kerül a felszínre.

A barlang vízrendszere

Kezelési javaslat

A Magyarországi barlangok többsége úgynevezett karsztos barlang. Mészköben A rács időnkénti ellenőrzése, állapotának felügyelete. (ezt a feladatot az SZHBC magára vállalta)

Kulcs három embernél található:

- Kárpát József - Acheron Bp.
- Buda László - SZHBC St.
- Orosz Mihály - SHK St.
- Pótkulcs - Lukács Attila - Extrém - Karancsalja.

Ezzel a módszerrel kizárjuk az alkalmi látogatókat. Akik látni akarják a föld alatti labirintust előre felkészítjük - denevérekre való odafigyelés, veszélyes helyek, illetve a vizek tisztántartása. Az eddigi tapasztalatokat leszűrve, működik a dolog.

Kapcsolatot tartunk a Bükki Nemzeti Parkkal, ezen belül Szuromi Lászlóval a Mátrai Tájvédelmi Körzet vezetőjével. Minden gondunkkal hozzá fordulunk, illetve ha neki van akkor hozzánk.

A barlang léghőmérsékletéről

- Hűvösebb mint azt a kinti viszonyok indokolnák. A felső szakasz, mintegy 9-10 méterre a felszíntől még a szokásos barlangi értékeket mutatja (a legtöbb Magyarországi barlang) kb. 11 C fok nyáron, viszont egyre lejjebb haladva hidegebb. A legmélyebb ponton mért adat 4-5 C fok (denevér-terem). Ennek az a magyarázata, hogy hasadékbarrangról van szó, meg van repedezve az egész hegy és ezért a párolgási felület igen nagy. Tél után sokáig jeges törmelékhalmon áramlik a levegő a barlangba, ami az előbb említett nagy párolgási felület miatt nem tud felmelegedni. A nagy felületen történő intenzív párolgásnak igen nagy a hőelvonó hatása és ez a mélyebb részekben egész éven át mutatkozik. (4-5 C fok) Ez a párolgás egy-két frekventált helyen télen látszódik is. (a vár sáncaiban, Zoltán forrás 150 m a barlang bejárattól jobbra)

A barlang vízrendszere

A Magyarországi barlangok többsége úgynevezett karsztos barlang. Mészköben a víz sokkal nagyobb hatást tud kifejteni, mint egyéb kőzetekben. Az Ágasvári Barlang azért is egyedülálló hogy habár hasadékbarrang mégis található vizes szakaszok benne, bár a vízeróziós hatásáról mégsem beszélhetünk. A denevérteremben eredő forrás a vízfestési adatok szerint az Ágasvári Turistaház melletti forrásból táplálkozik, a víz a repedéseken át szűrődve jut le a barlangba, az elveszett ágban jól hallható vizesést képezve, illetve a Denevérterem végén található igen szűk kúszójáratban lassan csörgedezve.

Tavaszi hóolvadáskor szinte dübörög a víz, elég nehéz ilyenkor bemenni. A barlang egyes részein vizes járatokkal találkozunk (denevérterem, József terem) nagy vízhozam idején mindkét teremben 1-2 m víz található. az itt található víz mállasztja a kőzetet, sőt a felszínről behord agyagot is ("M" rendszer végpontja). Nagyon valószínű, hogy itt a csuszamlásokon kívül a víz hatásáról is beszélhetünk, hiszen a barlang nedvesebb részein mindenhol találunk málladékot (falak nedves tufások, kis pikkelyekben válik el a faltól). Ez azt is bizonyítja, hogy régebben sokkal vizesebbek voltak a járatok. A barlangban két időszakos tó keletkezik olvadáskor vagy nagy esőzésekor (1999. márc.15. -jul.6).

A tavak felszíne a bejárattól 26,5 m fekszik, azaz a víz lejjebb már nem okozhat meglepetést, hiszen a tavak az vízzáró anyagrétegen keletkeznek. A két tóról el kell még azt mondani, hogy szinte közlekedőedények mintájára működnek, pár centiméter eltéréssel. Ez is a törmeléklabirintust támasztja alá. A tavak vize mozdulatlan, az 1952. expedíció gyufaszálakat helyezett a vízre, amelyek még napok múlva is ugyanott voltak.

Az 1952. expedíció egy barlangi patakról is beszámol, valószínű az elveszett ág vízvesztése lehetett, amit az idők folyamán eltorlaszolt a törmelék, most csak a hangját hallani.

A víz amint már említettem beszivárgó csapadékvíz, amely a vízálló rétegben (andezitláva) át vízszintesen távozik a vándor forrásból. A denevértermi festés azt mutatja, hogy nagyobb üregek már nem találhatók a víz útján (ha voltak is beszakadtak - lásd a Vándor réten található beszakadásokat). Ugyanis 6-8 óra alatt ért ki a víz a kb. 300-350 m távon. Az 1953. expedíció vízfestésével a kijutási idő 67 óra volt. Ez a nagy időeltolódás valószínű annak tudható be, hogy az azóta eltelt időben a víz kis csatornát vágott a mállékony tufarétegbe, így gyorsabban jut ki a forráshoz.

Az SZHBC hosszú távú tervei között az is szerepel, hogy fényt derít ezekre a vízfolyásokra, illetve a tavak mibenlétére. (több éves kutatásról van szó). Összegezeként elmondhatjuk, hogy a víznek is igen komoly szerepe volt a barlang mai formájának kialakulásához. Az ilyen típusú kőzetben ez nem egyértelmű, hiszen az üreg kialakulása inkább csúszások és torlódások eredménye, ezért áttételes eróziós hatásról beszélhetünk, ahol a víznek rásegítő szerepe volt. (alámosás, kőzetgyengítés) A kőzetpedések viszont óriási mennyiségű vizet rejtenek, hiszen a száraz idő bekövetkeztével alig változik a barlangi forrás vízhozama.

A hidrológiai adatok

Számszerű adatok: A barlang vizeinek mérését 1952, ill. 1953-ban végezték. Mennydörgős patak vízhozama decemberben 0,8-liter/sec. (a hőmérsékletére nincs adatom). A tó hőmérséklete 8 C fok, vize tiszta, átlátszó, de a vízszint

emelkedésével egyre zavarosabb, sárosabb. (1990.jul.11-13)

Az első sikeres vízfestést 1953 januárjában végezték. Melynek időtartama: A fluoreszcein 67 óra múlva jelentkezett először, a só pedig 68 és fél óra múlva.

A Vándor forrás átlagos hozama 1,5 liter/sec, 1952 száraz nyarán a Mátra összes forrásaink a hozama 25 liter/sec. A Vándor forrás hozama 0,3 l/sec.

Eszterhás István (1990-es) adatai:

Lýuk bejaratástól: 25 m 36 m

Színkülönbség: A vízfestés időadatai: 3 m

Távolság egymástól: 180 m

1990.jul.13. 0,00 óra Vidróczki forrás megfestése.

1990.jul.13. 6,55 - 7,05 Vándor forrásban sejlik a festék.

Hőmérséklet: 7,05 - 7,40 igen gyengén zöldül a víz.

7,40 - 8,40 erősödik a színezettség.

A barlangi forrásnál 8,40 - kb. 19 óra erősen színes a víz. nagy esőzésekkor és

1990.jul.14. reggeltől - estig gyengén zöld a víz.

1990.jul.15 délelőtt igen gyengén zöld a víz. om mint Székely

(Egész héten gyakori volt az eső, naponta 5-10 mm csapadék volt.) k sem fizikai

(koptatási), sem kémiai (oldási) tulajdonságai nincsenek, mivel túlságosan kicsi

a vízhozam. Ha megfigyeljük a forrásokat, látnánk ebben a kemény

közeiben nem lehet túl nagy szerepe.

A források kémiai adatai:

Vidróczki

Vándor

A barlang élővilágáról (Flóra-Fauna)

Időpont	1990.jul.10	1990.jul.10	1990.jul.11
Összkeménység	8,4 nk	7.3 nk	8.12 nk
Ca mg/l	46,1	46.1	36.0
Mg mg/l	8,5	3.6	13.4
Ca/Mg arány	3,2	7.6	1.6
Lúgosság	4,4	-	5.7
Cl mg/l	50,9	81.0	9.6

A források fizikai adatai (1990.jul.11-13)

	<u>Vidróczki</u>	<u>Vándor</u>
Helyzete	barlangban	felszínen
Befoglaló kőzete	riodácitufa	áthalmazott törmelék
Mélysége a Csörgő-barlangok bejáratánál. (pl. harangrojt)		
Lyuk bejáratától:	26 m	36 m
Szintkülönbség		8 m
Távolság egymástól:		180 m
Lejtés:		3 fok
Vízhozam:	kb.1 l/p	kb.10 - 15 l/p
Hőmérséklet	4.3 C fok	8 - 10 C fok

A barlangi tóról nincsenek adatok, mert az csak igen nagy esőzésekkor és olvadáskor jelenik meg.

A kialakulásban a víz szerepét én magam is úgy magyarázom mint Székely András. Mivel ha figyelembe vesszük, hogy az itt jelenlévő víznek sem fizikai (koptatási), sem kémiai (oldási) tulajdonságai nincsenek, mivel túlságosan kicsi a vízhozam. Ha megfigyeljük, hogy pl. a Jósfa-forrásnak ebben a kemény kőzetben nem lehet túl nagy szerepe.

A barlang élővilágáról (Flóra-Fauna)

A barlangok élővilága sokkal gazdagabb, mint azt egy egyszerű halandó gondolná. Több ezer növény és állatfajt tartanak nyilván, amelyek a barlangban élnek. Természetesen a szabadban lévő élővilághoz képest a barlangok élővilága, jelen esetben a Csörgőlyuk élővilága rendkívül szegényesnek mondható.

A barlangban előforduló növényeket a megtelepedési helyük szerint soroljuk be.

A. Közvetlen a bejáratnál lévő flóra

Elsősorban árnyékos helyet és párás levegőt igénylő növényfajokat találunk itt. Ezek között gyakoribbak a virágtalan alacsonyabb rendű fajok, amelyek jobban alkalmazkodnak a fényszegény körülményekhez.

Érdekes, hogy a hűvös, nedves mikroklíma következtében alhavasi fajok is megtalálhatók egyes barlangok bejáratánál. (pl. harangrojt)

Felsorolás szintjén:

- páfrányok, mohák,

B. Sötétebb részek

- A barlang belső sötét szakaszán is megél bizonyos algafaj, gombák és baktériumok, amelyek fény hiányában szerves anyagok lebontásából, vagy szerves anyagok oxidálásából nyerik az élethez szükséges energiát. Az előbbinek természetes feltétele a felszínről bekerülő szerves anyagok jelenléte, amely lehet víz által besodort szerves törmelék, vagy a barlangban megforduló állatok ürüléke. Esetleg elpusztult állatok teteme. Az Ágasvári Barlangban mindezekre találtunk példát.

(A legtávolabbi járatban "M" rendszer elszenesedett végű fadarabot - senki előttünk még nem járt ott - illetve a denevérteremben a falon lógva egy fél denevért - rejtély mitől szakadt ketté).

C. A lámpával világítható területek

A barlangi lezárlások gyakoriságával nő a barlangi képződmények megvilágításának időtartama is. Az egyébként is igénytelen alga és mohafajok számára a lámpák gyakori használata ideális életfeltételeket biztosítanak. Így a barlang természetes állapota romlik. Jelen esetben semmiféle olyan típusú növénytársulásáról nem tudunk, ami a természetvédelem hatáskörére tartozna, más dolog az állatok jelenléte a barlangban.

A barlang élővilágáról

- A Csörgőlyukban lévő állatvilágot a bent eltöltött idő alapján csoportosítjuk.

A. Barlangidegenek

Ide azok az állatok (bogarak) tartoznak, amelyeket a víz, szél, vagy emberek hurcoltak a barlangba, így életük hátralévő részét ott is töltik (különböző békafajok és rovarokról van szó). A Csörgőlyukban számtalan esetben talákoztunk ilyen esetekkel.

B. Barlangkedvelők

Ide tartoznak azok az állat vagy bogárfajok amelyek életükben többször is felkeresik a barlangot, némelyikük lakóhelyet is talál bent. A Csörgőlyuk barlangban róka és nyest ürülék bizonyítja ezt. A róka nagyobb testű lévén a rács felhelyezése után kiesett a sorból. Az állatok egyike-másika életének hosszabb szakaszát is bent tölti a barlangba, mint a denevér, amely az egyik legismertebb képviselője a barlangkedvelő állatoknak. Ez az egyik repülni is tudó emlős állat. A közhiedelemmel ellentétben nem kimondottan barlangi élőlény, egyéb más helyen is megtalálható. A denevérek téli álmat alszanak, ha ilyenkor ébresztjük fel őket akár az életükbe is kerülhet, mivel télen élelemhez nem jutnak az ébrenlétük alatt gyorsan felélik a tartalékaikat. Ezért fontos dolog, hogy a Csörgőlyuk barlangba a téli időszakban csökkentsük a leszállások számát, illetve - azokat a helyeket, ahol nagy számban található az alvó denevérek - kikerüljük. A denevérterem az elnevezésével ellentétben már nincs tele alvó denevérekkel. 1980-ban 76 darabot számoltunk meg, most jó ha egy-két denevér lóg a falon. Jelenleg (1999. márc. 15. felmérés) a legtöbb téli álmat alvó denevér az elveszett ágban található. (utolsó felmérés 116 darabot számolt össze) Mivel a járatba csak kötéltechnikával lehet bejutni az amatőrök számára járhatatlan ez a rész. A profik nem járnak ide télen, ez egy fontos természetvédelmi érték, vigyázunk rá.

- A barlangban megtalálható a közönséges és a patkósorrú denevér is.

Rhiz - Számszerűleg az utóbbiból egyre kevesebb.

A Csörgőlyuk barlangban bizonyítottan megfordult a rókán kívül a menyét és a pele. Az utóbbival személyesen is találkoztunk, amikor egy lenti kutatásnál ott töltöttük az éjszakát. Nagyon kíváncsi állat, ott turkált a holminkban, valószínű élelmet keresve. A Csörgőlyuk barlangban kételtűek is találhatóak, ilyen pl. a foltos szalamandra, ezek nem mindig élnek túl a benttartózkodást.

A szalamandrával két helyen találkoztunk. Egyszer tavasszal a bejárat utáni betúrt avarban kb. 8-9 darabbal. A denevérteremben egy alkalommal. Azóta ott nem láttunk, a mai napig nem tudjuk, hogy került oda. A különféle rovarok inkább csak napközben vagy télire húzódnak be a barlangba. Az 1990-es (Eszterhás István) megfigyelések alapján a következő:

Bejárati zóna I.

A Nagy-terem környéke II.

A Denevér-terem III.

	I.	II.	III.
Choleva agilis (pecebogár)	20		2
Prototrupoidea sp. (törpefűrkész)	1		
Podalonia sp. (kaparódarázs)	1		
Trichocera hiemalis (köz.téiszúnyog)		1	
Sciara ofenkaulis (árnyéklégy)	2	2	
Phoridae sp. (púposlégy féle)	2		
Metopina sp. (púposlégy féle)		1	
Megaseile sp. (púposlégy féle)	1		
Heleomyzidae sp. (tüskésszárnyú légy)		1	
Limosina sp. (trágyaléga)		1	
Ctenophthalmus assimilis (pocokbolha)		2	
Stenophylax rotundipennis (tegzes)	1		
Triphosa dubitata (barlangi araszoló)	12		
Scoliopteryx libatrix (vörös csipkés-bagoly-pille)		1	2
Inachis io (nappali pávaszem)	2	1	
Salamandra salamandra (szalamandra)			

1

Rhinolophus hipposideros (kis patkós- Orrú-denevér)	1	1
Rhinolophus euryale (kereknyergű Patkósorrú-denevér)	2	

"A fenti fajlistából igazi barlanglakót nem találhatunk, de barlangkedvelő fajok azért akadnak, mint: a pecebogár, árnyéklégy, púposlegyek, araszoló és bagolyféle - a többiek mind vendégek vagy betévedt állatok."

Megemlíthetjük még a kimondottan barlanglakó állatokat, ámde a Csörgőlyuk barlangban elég ritkán találhatók.

- Ezek az állatok zömében alacsonyabb rendű fajok (egysejtűek, laposférgek) villásférgek, gyűrűs férgek, ízeltlábúak. Mivel a barlang vízrendszere időszakos, a vízben élő fajok nemigen találhatók.

A Csörgőlyuk barlang élővilágának védelme

A barlangokban uralkodó "biológiai egyensúly" szinte mindegyik barlangban egyedi sajátossággal bír, és meglehetősen kevés növény- és állatfaj együttélésén alapul, ezért rendkívül törékeny, nem is igazán nevezhető egyensúlynak. Sajnos a legkisebb beavatkozás is drasztikus változást idéz elő a barlang élővilágában, ezért természetes állapotuk megőrzése szinte csak úgy lehetséges, ha a barlangot egyáltalán nem látogatják. Különösen nagy veszélyt jelent az élővilágra a barlangban hagyott szerves szemét, amely olyan növény és állatfajon elszaporodását teszi lehetővé, amely hamar kiszorítja a nála kevésbé életképes barlangi flórát vagy faunát (mondjuk a Csörgőlyuk esetében inkább csak a faunát). A szerves szemét, karbidmész, elem, konzervdoboz, mérgező hatásával ritkítja az érzékeny barlangi élővilágot, ezentúl nem éppen felemelő látványt nyújt. A legkevesebb amit meg kell tennünk a barlang védelméért, hogy mindent amit a barlangba bevittünk, maradéktalanul vigyünk is ki. Különösen vonatkozik ez az élelmiszerre, mert pl. a barlangban hagyott kenyérmorzsa kiváló penésztaptalaj. Az Ágasvári Csörgőlyuk barlangból évente kihordjuk a szemetet, ebben már videoszalag is volt, viszont most hogy lezártuk talán javul a helyzet. Kezeljük úgy mintha a saját portánk volna.

Téli túra a Bihar-hegységben

1998 –ban karácsony és újév közötti időszakra egy téli túrát terveztünk a Padis fennsíkra, és a környékére. Az eredetileg három főszereplőre tervezett létszám, sajnos nem jött össze, mivel Zsanda Gézának valami közbejött, ami persze az indulás reggelén derült ki. Így kicsit letörve ketten (Jankuly Imre, és jómagam Makács Gábor) indultunk Darvas felé, ahol pár napot eltöltöttünk, mivel az időjárás nem akart kedvezni nekünk. Hatalmas köd, és –10 fok volt egész nap. Ebből főleg a köd volt a hátráltató tényező. December 27 –én azonban erőt vettünk magunkon és a rossz idő ellenére is nekivágtunk az útnak, mondván lesz, ami lesz. A hegyekhez közeledve örömmel tapasztaltuk, hogy ott ragyogóan süt a nap. Első nap a Rozsdás árokhoz mentünk el, mely a színéről kapta a nevét, és több száz méter mély. A mindössze 5 km –es túra az egész délutánt kitöltötte, mert a hó néhol derékig is ért. A fáradozás azonban meghozta a gyümölcsét: a látvány lenyűgöző volt, ott álltunk a több száz méter mély árok peremén. Mire leértünk a parkolóba már kezdett lemenni a nap, ezért gyorsan továbbindultunk a Padis fennsík felé, hogy még világosban odaérjünk. A balszerencse azonban utolért bennünket egy hegyi szerpentes úton, ahol defektet kaptunk. A sikeres kerékcserc után hamarosan megérkeztünk a Padis fennsík alá, ahol a holnapi napot kezdtük el tervezgetni. A defekt miatt nem mertük vállalni, hogy hólánccal nekivágjunk a fennsíkra vezető útnak. Így arra az elhatározásra jutottunk, hogy elmegyünk a Három-király vízeséshez, és még egy kilátóhoz a közelben. A fogszikorgató (-12 fok) éjszakát az autóban töltöttük, majd reggel a nappal keltünk. A nagy hideg miatt még reggelizni se volt kedvünk, így rögvest elindultunk a vízesés felé. Útközben egy meglehetősen tiszta forrásnál reggeliztünk, mely szerintünk 15 fokos lehetett. A Három-király vízesés egy kb. 16 méter magas és 4 méter széles jégfüggönyre fagyott, közöttük pedig még csobogott a víz. Miután kigyönyörködtük magunkat a vízesésben, továbbindultunk a kilátóhoz, amit sajnos nem sikerült elérnünk. Egy háromszáz méter magas sziklafal jelentette az akadályt, melynek a megkerülésével nem végeztünk volna világosban. Ehelyette a környékben túráztunk. A másnapi program tervezgetése közben rádöbbenünk arra a szomorú tényre, hogy, a közelben nincsen olyan látványosság melyet autóval valamelyest meg lehetne közelíteni. Így úgy döntöttünk, hogy hazaindulunk. Itthon ismét barátságtalan ködös idő fogadott minket. Valamelyik télen biztosan nekivágunk még egyszer a fennsíkknak.

Makács Gábor

JÖVŐ ÉVI TERVEK

Az elkövetkező évben - eddigi gyakorlatunknak megfelelően - elsősorban a feltáró barlangkutatót tervezzük tevékenységünk döntő részeként, természetesen a hozzákapcsolódó dokumentációs munkákkal (térképezés, fotózás stb.) együtt.

Mindenekelőtt bizunk abban, hogy az általunk feltárt és tíz éven át kutatott Csodabogyós-barlang továbbkutatására ismét engedélyt kapunk, így folytathatjuk eddigi eredményes és szakmai körökben elismert munkálatainkat.

Szeretnénk megújítani az É-i Bakonyban 1990-ben felfüggesztett kutatásainkat is, - egyhetes táborot tervezünk a Márvány-árki 1. sz. viznyelő ujbóli kibontására, amely tapasztalataink szerint a terület feltárás szempontjából legígéretesebb viznyelője.

További munkáinkat az eddigiekhez hasonlóan tervezzük. A Szamentu-barlang kutatását továbbra is a velünk együttműködő salgótarjáni hegymászókkal közösen folytatjuk, a közelében levő Ördöggút-zsombollyal együtt. Budapesten, ill. közelében a Mátyás-hegyi-barlang, valamint a Csévi-szirti - immár 500 méter hosszan feltárt - barlang kutatására összpontosítjuk erőinket, de folytatjuk a Pilis-tetőn megkezdett kutatásainkat is. A Csévi-szirti-barlang lezárását a Duna-Ipoly Nemzeti Parkkal együttműködve célszerű lenne minél hamarabb megoldani, tekintettel veszélyességére és képződményeinek védelmére. Szeretnénk megújítani kutatási engedélyünket az ürömi Amfiteátrum-barlangra is, amelyet napjainkra már 76 méter mélységig és 330 m hosszan tártunk fel.

Szeretnénk több tagtársunk kutatásvezetői tanfolyamra való beiskolázását is megvalósítani, az utánpótlás képzése érdekében pedig túrákat szervezünk hazai és külföldi karszterületekre. Az MKBT rendezvényein, pályázatain továbbra is részt veszünk, a munkánk eredményeként készülő dokumentációkat pedig a természetvédelmi hatóságok részére rendszeresen megküldjük.

Szamentu - bg.
(F: Benkovits)

*Csodabogyás - bgr.
(F: Buda)*

Csodabogyós-bg. (F. Kárpát)